

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Η' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1959 | ΑΡΙΘ. 12

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΜΑΣ

Β'.

Ἡ ἀκτινοβολία τῆς Ὀρθοδοξίας οφείλεται ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὴν ὑπέροχον λατρείαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἀποτελεῖ τὸ Μυστήριον τῶν Μυστηρίων, ἡ Θ. Εὐχαριστία. Εἶναι ἡ ὑψίστη βαθμὶς ἐπιγειῶν ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεόν. Ἀποθέτει δὲ ἀπὸ τοῦδε τὰ σπέρματα τῆς ἀθανασίας μέσα εἰς τὸ θνητὸν σῶμά μας! Τὸ παροδικὸν ἐξαγιαζέται ἀπὸ τὴν προῆν τοῦ αἰωνίου. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν παρακολουθοῦντα, μετὰ ταπεινῆν ἐδλάθειαν τὴν ἀνέλιξιν τοῦ Δράματος τῆς Θ. Λειτουργίας, πρὸ παντὸς ὅμως εἰς τὸν μετέχοντα «ἀξίως» τῆς μυστικῆς Τραπέζης. Ἐκεῖ ὅπου ἄγγελοι μετὰ δέους παρίστανται, καλύπτοντες τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, καὶ ὅπου οἱ ἐπίγειοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι, εἰς Μ. Βασίλειος ἢ οἱ Χρυσόστομος καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν ἐξηγησμένων οὐρανίων ἀνθρώπων, προσεδροοντῶν εἰς τὸ φρικτὸν θυσιαστήριον, ἤξιοντο νὰ ἔχουν «ἀγγέλους συλλειτουργοῦντας»! Αἰσθανόμενοι τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, τὸν Ὅποιον οἰοῦν ἀνέπνεον μετὰ ὄλους τοὺς πόρους τῆς ἐξηγιασμένης τῶν ὑπάρξεως καὶ ἐν συντριβῇ ὁμολογοῦντες: «οὐκ εἰμι ἰκανός, Δέσποτα, ἵνα εισέλθῃς ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ψυχῆς μου, διότι ὅλη ἔρημος καὶ καταπεσοῦσά ἐστι καὶ οὐκ ἔχεις παρ' ἐμοὶ τόπον ἄξιον τοῦ κλῖναι τὴν κεφαλὴν...», δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυα τῆς ἐδλαβοῦς κατανύξεως. Θέλητρον ἀληθῶς ἅγιον καὶ πηγὴ ἀστείρευτος γλυκειῆς ἠδονῆς. Ὅταν δὲ πλέον ἡ φρικτὴ Μυσταγωγία κορυφωθῇ εἰς τὸν καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων, ὅτε ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης λαμβάνει χώραν τὸ μέγα θαῦμα τῆς Μετουσιώσεως, καὶ ὁ λειτουργός, ψαλλόμενος τοῦ «Σὲ ὑμνοῦμεν...», μετὰ ἐδλάθειαν ἱκετευτικὴν, κυριολεκτικῶς συγκλονισμένος, μέσα εἰς μίαν ἐπίσης «συγκλονιστικὴν δραματικότητα» καὶ μετὰ τὰς χεῖρας τρεμούσας ἀπὸ ἱερὸν φρικασμὸν, καθ' ὃν χρόνον ψάει αὐτὸ τὸ Πανάγιον Σῶμα τοῦ Τροφῆως ἡμῶν Θεοῦ, Ὅστις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Πίστεως εἶναι ὁρατὸς ὡς «ἄνω τῷ Πατρὶ συγκα-

θήμενος καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών», δέεται καὶ ἱκετεύει μὲ στεναγμούς ἀλαλήτους, καὶ μόλις τολμᾷ νὰ ψιθυρίσῃ βραδέως καὶ μὲ δέος ὑπέρτατον: «Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σου—Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα...»—φράσεις αἱ ὁποῖαι ἤχοῦν ὡς κύβοι ἐκκρεμοῦς ὠρολογίου καὶ μετροῦν τὴν αἰωνιότητα!... Ἐνῶ ἡ καρδιά μας ἔχει μεταβληθῆ εἰς θυμιατήριον εὐγνωμόνος λατρείας—«εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς καὶ ἡ ὑπόστασις μας σχεδὸν σβύνει ἐνώπιον τῆς Θ. Μεγαλειότητος, πρὸ τοῦ ἀνερμηνεύτου γεγονότος τῆς ἐπαναλαμβανομένης ἀναιμάκτως θυσίας ἐνὸς Θεοῦ!...

Στιγμαὶ ἀληθῶς μεγάλοι. Ὁραὶ λυτρωτικαὶ διὰ τὸν ὁδοιπόρον τῆς ζωῆς, «τὸν λάτρην τὸν τῇ σκιᾷ κεκμηκότα» (κατάκοπον—ἐν προκειμένῳ:—ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῆς ἀντιπνευματικῆς ζωῆς), ὁ ὁποῖος στρέφει τὸ κουρασμένον ἀπὸ τὴν ἐπισκόπησιν τῶν ἐπιγείων βλέμμα πρὸς τοὺς ἀνοικτοὺς πλέον, οὐρανοὺς καὶ μὲ ἓνα γοργὸν πτερυγισμόν τοῦ πνεύματός του πρὸς τὸ Ἄθανάτον Πνεῦμα—πραγματικὸν ἄθλημα δυνάμεων καὶ ζωῆς πνευματικῆς, ἀφοῦ ἐπεκοινώνησε μὲ τὴν Πηγὴν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας—αἰσθάνεται νὰ πληροῦται τὸ ἔλλειμμα τῆς ψυχῆς του καὶ μίαν λεπτὴν αἶθρα μυστικὴν νὰ τὸν δροσίξῃ, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπίπονον ὁδοιπορίαν μὲ ἀνανεωμένας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου τῆς ζωῆς καὶ οἶονεὶ ἀνεφοδιασμένος, ὡς ἄλλος Ἥλιος, «ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς βρώσεως» τῆς πνευματικῆς «ὅτι πολλὴ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὁδός» (Γ' Βασιλ. 19,7-8). Κῶμα θεῶν εὐλογιῶν μᾶς κατακλύζει τότε. Πόσοι ἄνθρωποι εἰς μίαν τοιαύτην λατρευτικὴν ἀτμόσφαιραν εὐρεθέντες, δὲν ἐπανεῦρον τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔλαβεν ἔκτοτε νόημα καὶ περιεχόμενον! Μὲ τί ἄλλο εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνταλλάξουν πλέον τὰς στιγμὰς αὐτὰς τὰς ἀληθῶς οὐρανιας; Ἡ ἐν τῷ Μυστηρίῳ Ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἀνάπτει εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς καρδίας των τὸ πῦρ τῆς θείας ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης «εἰς τὸ λατρεύειν θεῶ ζῶντι»!

Μία τοιαύτη «ἐκ βαθέων» καὶ «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» λατρεία, ἥτις ὡς κλιμαξ Ἰακώβ μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν Θυσιαστήριον», ὡθεὶ τὴν ψυχὴν νὰ ἀναφωνήσῃ ἐν ἀπάτῳ πνευματικῇ εὐφροσύνῃ, τὴν φράσιν ἐκείνην ἢ ὁποῖα ἀποδίδει τὸ γνωστὸν Θαβώριον βίωμα: «Κόριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι...»! Μία τοιαύτη λατρεία σεμνοπρεπῆς καὶ ἀρχαιοπρεπῆς, ἐνθυμίζουσα κατακόμβην, ἀλλὰ καὶ μεγαλειώδης, μὲ πλοῦτον πνευματικότητος καὶ λαμπρότητα Τυπικοῦ, (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πενιχρότητα τῆς Προτεσταντικῆς, καὶ τὴν, ἃς εἶπωμεν, κοσμικότητα τῆς Παπικῆς, μὴ χρησιμο-

ποιούσα ὄργανα μουσικά καὶ «ἁρμόνια», διαθέτοσα ὁμως μίαν ἰδιότυπον, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ ὑπέροχον ἁρμονίαν, λατρεία ἀσκοῦσα γοητεῖαν, διὰ τελετῶν εἰς τὰς λειτουργικὰς δέλτους τῶν ὁποίων οὔτε μία λέξις δὲν ἐτέθη εἰς μάτην, συνεικίνει ἀνεκαθεν τὰς ψυχὰς καὶ εἴλκεν ἀκόμη καὶ βαρβάρους λαούς, ὡς συνέβη κατ' ἐξοχήν κατὰ τὴν χιλιετῆ ἔνδοξον βυζαντινὴν περίοδον. "Ὅταν «ἐσήμεαιεν ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι, μὲ τετρακόσια σήμαντρα καὶ ἑξηνταδύο καμπάνες», μὲ ἰσάριθμον ἱερατεῖον καὶ πολυμελεῖς μουσικοὺς χορούς, μὲ ὄργανωμένην δηλ. λατρείαν καὶ ἀσύγκριτον τελετουργικὴν παράδοσιν, μὲ σεμνὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ αἴγλην ἐκκλησιαστικὴν (μόνον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας πραγματοποιεῖται τὸ φαινομενικῶς δεξύμωρον τοῦτο: μεγαλοπρέπεια καὶ συγχρόνως σεμνοπρέπεια!)—ἤχημαλώτιζεν εἰς Χριστὸν τοὺς λαοὺς διὰ τὴν μεταδόσιν εἰς αὐτοὺς ἀκολούθως καὶ τὸν πολιτισμὸν!

Αὐτὴν, τέλος, τὴν ὑπέροχον καὶ κατανυκτικὴν λατρείαν καὶ, ὄλως ἰδιαίτερος, τὴν Θ. Λειτουργίαν μας ἔχων ὅπ' ὄψιν νεώτερος συγγραφεὺς, ἔγραψε τὴν βαρυσήμαντον παρατήρησιν, ὅτι ἔαν μέχρι σήμερον ὁ Δικαιοκρίτης Θεός, μακροθυμῶν δὲν κατέστρεψε τὸν ἁμαρτωλὸν κόσμον μας, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τακτικῶς τελεῖται ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ εὐάρεστος τῷ Κυρίῳ ἀναίμακτος λατρεία. Διότι τὸ ἐπὶ τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς Αἰώνιον ἐξιλαστήριον θῦμα συγκρατεῖ, τρόπον τινά, τὴν τιμωρὸν χεῖρα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτρέπει τὴν ἐκρηξίν τῆς δικαίας ὀργῆς Του, ὡς ἀλεξικέρανον τῆς θείας τιμωρίας!

Θὰ χρειασθῆ ὁμως νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα περὶ τινῶν ἄλλων σπουδαίων χαρακτηρισμῶν τῆς Ὁρθοδ. λατρείας, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ὄλως ἰδιαίτερος ἡμᾶς τοὺς "Ἕλληνας!

Πρωτοσ. ΧΡΥΣΟΣΤ. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

«Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία εἶναι ὡσὰν μία κραυγὴ καὶ ἀδιάλειπτος φωνὴ ἐκ τοῦ σκότους πρὸς τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου τῆς, ἐκ τῆς ἀσθενείας πρὸς τὸν σφύζοντα «Ίατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων», ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου πρὸς «τὸν ἀρχηγὸν καὶ κύριον τῆς ζωῆς», ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἔνδειαν πρὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πληροῖ τὰ πάντα. Εἶναι φωνὴ τῆς νύμφης πρὸς τὸν Νυμφίον τῆς, κραυγὴ βαθείας θλίψεως διὰ τὸν πόνον, πῶν τὴν κατατρόγει, νικητήρια ἄσματα πρὸς τὸν Παντοκράτορα, ὁ ὁποῖος κατενίκησε τὸν θάνατον καὶ τὸν Ἄδην. Τραγουδία χαρᾶς, πῶν ἀναμνησκόνται ἤδη μὲ τὰ θούρια τῶν μακαρίων. Εἶναι συνεχὴς πόθος ἀπὸ τὸν κλοιὸν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς θείας ζωῆς, εἰς τὴν χώραν τοῦ οὐρανοῦ φωτός...».

(Κ. Kirchhoff).

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΤΟΣ 1959 : ΕΞΑΡΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Η ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΙΜΗ

(ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ)

Τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ παρόντος μηνὸς Ἰουνίου (28ην), ἡ ὁποία συμπίπτει ἐφέτος μετὰ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ «Πεντηκοσταρίου», ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία ἐορτάζει, ὡς γνωστόν, τὴν μνήμην «τῶν Ἁγίων Πάντων», ἧτοι ὄλων ἐκείνων τῶν ἁγίων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν πίστιν των καὶ μετὰ τὴν ἀρετὴν των, πραγματοποιήσαντες τὸ χριστιανικὸν ἰδανικὸν εἰς τὴν ζωὴν των ἢ θυσιάσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ τῶν βασάνων τοῦ μαρτυρίου καὶ ἀναδειχθέντες «πιστοὶ μέχρι θανάτου». Ἡ σεβασμία αὐτῆ ἐορτῆ δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτυχθῆ πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, ὡς ἐλέχθη εἰς τὸ προηγούμενον, ἡ διδασκαλία περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους ἀποδοδομένης τιμῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι παρακαλοῦνται νὰ ἔχουν, πρὸς τοῦτο, ὑπ' ὄψιν τὰ κατωτέρω.

α'.

1. Θεμελιώδης ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἶναι ἡ περὶ τῆς ἀθανασίας τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία. Ὁ θάνατος, ὅπως τὸν γνωρίζομεν, δὲν εἶναι παρὰ μία προσωρινὴ ἀπομάκρυνσις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ σῶμά του. Τὸ σῶμα φθίρεται προσωρινῶς, διὰ νὰ γίνῃ ἔπειτα ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον, ὅταν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως» θὰ ἐνωθῆ πάλιν μετὰ τὴν ψυχὴν του. Ἡ δὲ ψυχὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ καὶ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, ἀναμένουσα τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ πάλιν θὰ ἐνωθῆ μετὰ αὐτό, ἄφθαρτον πλέον καὶ αὐτὸ καὶ ἀθάνατον. Ὁ χωρισμὸς δηλ. τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμά της δὲν ἔχει δι' αὐτὴν καμμίαν ἀπολύτως καταστρεπτικὴν ἢ βλαβερὰν συνέπειαν (ὅσον καὶ ἂν τὸ σῶμα ἀποθνήσκῃ καὶ φθίρεται), διότι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς καμμίαν φθορὰν. Ἡ μόνη συνέπεια, ποὺ ἔχει ὁ θάνατος, ποὺ εἶναι μόνον τοῦ σώματος θάνατος, εἶναι τὸ ὅτι ἡ ψυχὴ παύει νὰ εὕρισκεται εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, τὸν ὑλικόν, καὶ νὰ συμμερίζεται τὰς ἀνάγκας

τοῦ σώματος. Ἐλεύθεροι πλέον καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ ὕλικου κόσμου, αἱ ψυχαι τῶν ἀποθησκόντων ζοῦν εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον, πνευματικόν, ὁ ὁποῖος εἶναι καλλίτερος μὲν δι' ὅσους ἐπέρασαν τὴν ζωὴν των σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, χειρότερος δὲ δι' ἐκείνους, ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς αὐτό. Καὶ ἐκεῖ περιμένουν τὴν ἡμέραν τῆς τελειωτικῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως, αἱ μὲν δίκαιαι ψυχαι μὲ χαρὰν καὶ ἐλπίδα, αἱ δὲ ἀμαρτωλαὶ μὲ θλίψιν καὶ στενοχωρίαν.

2. Ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ πιστεύει διὰ τὸν θάνατον καὶ διὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, δὲν παύει νὰ αισθάνεται ἐκείνους, ποὺ φεύγουν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, ὡς ζωντανούς εἰς τὸν ἄλλον· καὶ μὲ κανένα τρόπον δὲν θέλει νὰ διαλύσῃ τοὺς δεσμούς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνότητος, ποὺ τὴν ἔχουν συνδέσει μαζί των. Αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐρίσκεται εἰς τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ προαπελθόντα μέλη της. Καὶ προσεύχεται μὲν ὑπὲρ ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους θεωρεῖ ὡς ἔχοντας ἀνάγκη τῶν προσευχῶν της, ἐπιζητεῖ δὲ τὰς προσευχὰς τῶν ἀποδεδειγμένως γνωστῶν ὡς Ἁγίων, τοὺς ὁποῖους ἰδιαίτερος τιμᾶ, δοξολογοῦσα τὸν Κύριον, τὸν Ὅποιον οὗτοι ἐδόξασαν διὰ τῆς ἀρετῆς των.

3. Ἐφ' ὅσον οἱ ἀπελθόντες ἐκ τοῦ κόσμου τούτου εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὸ βῆρος τῆς ὕλης καὶ ἀπὸ τοὺς περιορισμούς τῶν φυσικῶν νόμων τῆς ὕλικῆς ζωῆς, εἶναι εἰς θέσιν καὶ νὰ σκέπτονται καὶ νὰ αισθάνωνται, καὶ μάλιστα καθαρῶτερα καὶ ζωηρότερα. Εὐχαριστοῦνται, λοιπόν, βλέποντες τὴν ἀγάπην μας, καὶ ἀνακουφίζονται μὲ τὰς ἐκδηλώσεις της οἱ νεκροὶ μας, καὶ θέλουν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν προσευχὰς μας, ὅταν ἰδίως δὲν εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἐναμφιβόλως δὲ οἱ Ἁγιοὶ, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ὅταν εὐρίσκοντο, προσηύχοντο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς βασανιστάς των, καὶ θέλουν καὶ δύνανται νὰ προσεύχωνται καὶ τώρα δι' ὅσους αισθάνονται τὴν ἀνάγκη τῶν προσευχῶν των. Αὕτη εἶναι ἡ «πρεσβεία» τῶν Ἁγίων, διὰ τὴν ὁποῖαν τόσος συχνὸς λόγος γίνεται εἰς τὰς ἱεράς μας Ἀκολουθίας καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν θ. Λειτουργίαν. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ ζητοῦμεν ἡμεῖς, οἱ ζῶντες ἀκόμη μέσα εἰς τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν προσευχῶν ἐκείνων, ποὺ τὰς ἔχουν ἤδη ὑπερικήσει καὶ δι' αὐτὸ εὐρίσκονται τώρα πλησιέστερα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἔχουν παρησίαν πρὸς Αὐτόν. Ἐφ' οὗ, κατὰ τὸν Ἀδελφὸθεον Ἀπόστολον, «πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη» (Ἰακ. ε' 16).

β'.

1. Ἡ πρὸς τοὺς Ἁγίους τιμὴ ὀφείλεται εἰς ἀρχαιοτάτην πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις της εὐρίσκονται ἤδη εἰς αὐτὴν τὴν Κ. Διαθήκην, ἀποτελοῦν δὲ συνέχειαν τῆς τιμῆς, ποὺ ἀπενέμετο

πρὸς τοὺς Προφῆτας καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐν γένει, τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν Π. Διαθήκην. Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μὲ πόσον σεβασμὸν καὶ μὲ πόσῃν εὐλαβῆ τιμῇ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπέβλεπον πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ὡς φορεῖς τῆς θείας χάριτος, ἀφ' οὗ ὄχι μόνον τὴν εὐλογίαν τῶν ἐπεκαλοῦντο, ἀλλὰ καὶ ἐνδύματα καὶ μανδήλια, ποὺ εἶχαν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ σώματά των, ἐχρησιμοποιοῦν διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν σκιάν των ἐθεώρουν ὡς ἀποτελεσματικὴν δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν (Πράξ. ε' 15). Τὸ ὅτι δὲ ἡ εὐλογία τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο αἰτία πολλῶν θαυματουργιῶν καὶ «διὰ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων, ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλὰ» (Αὐτόθ. ε' 12) μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ὑπενθυμίσωμεν. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο διόλου παράξενον, ἀφ' οὗ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοὺς εἶχε δώσει αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν (Λουκ. ε' 1), τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν ἔπειτα καὶ εἰς ὅλους τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν καὶ ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά Του (Μάρκ. 1στ' 17-18).

2. Μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ Ὁμολογηταὶ καὶ οἱ Μάρτυρες τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ὅλοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν ἐξηκολούθησαν, εἰς ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, νὰ θεωρῶνται καὶ νὰ εἶναι πράγματι φορεῖς τῆς χάριτος Θεοῦ, τῶν ὁποίων τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν πνευματικὴν προστασίαν ἐπεζήτησαν ὅλοι οἱ σύγχρονοὶ των χριστιανοί, ὄλων τῶν ἐποχῶν. Εἶναι δὲ πλήρεις ἀπὸ θαυματουργικῆς ἐνεργείας αἱ βιογραφίαι τῶν ἱερῶν τούτων προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπραγματοποιήθη, ἀληθῶς, ὁ λόγος τοῦ Κυρίου «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει». Διότι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι δὲν ἐνόμισαν ποτέ, ὅτι ἐπετύγγανον, ὅτι ἔκαμαν μὲ τὴν ἰδικὴν των δύναμιν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν Ὅποιον εἶναι «δυνατὰ» ὅλα, ὅσα εἶναι «ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις».

Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἀφ' οὗ, ὅπως εἴπομεν προηγουμένως, ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀθανάτων πνευμάτων, εἶναι φυσικὸν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ εἶναι πρόσωπα ἀξία τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, καὶ νὰ ἐπιζητεῖται ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντας πιστοὺς ἡ εὐλογία καὶ ἡ προστασία των. Καθῆκον, ἄλλωστε, ἱερὸν ἐπιβάλλει τὴν τιμὴν πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἥρωας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης, ὡς ὑπερασπιστὰς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, ὡς πνευματικοὺς καθοδηγητὰς καὶ εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραλείψῃ τὸ καθῆκον τοῦτο ἡ Ἐκκλησία, ἀφ' οὗ καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ κοσμικαὶ ἀρχαὶ θεωροῦν ὑποχρεωσίν των νὰ τιμοῦν τὴν μνήμην ἐκείνων, ποὺ κατὰ κάποιον οἰονδήποτε τρόπον ἀνεδείχθησαν εὐεργετικοὶ κατὰ τὴν διάβασίν των ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν. Τελεταὶ γίνονται παντοῦ εἰς μνήμην ὄλων, ὅσοι ἔκαμαν κάτι καλὸν εἰς τὴν κοινωνίαν, ἢ ἐθυσιάσθησαν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των κ.λ.π., μνημεῖα δὲ πολυτελεῖ καὶ ἀνδριάντες ἀνεγείρονται πρὸς τιμὴν των καὶ αἱ εἰκόνες των στολίζουσι τὰ δημόσια γραφεῖα ἢ τοὺς τόπους, ὅπου ἐξεδηλώθη ἡ εὐεργετικὴ των δράσις.

3. Ἀυτό ἀκριβῶς, ἔκαμε μὲ τὸν ἰδικὸν τῆς βέβαια, τρόπον καὶ ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, διὰ νὰ τιμῆσῃ τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην ἐκείνων, ποὺ τὴν ἐτίμησαν μὲ τὴν ζωὴν των, ἢ τὴν ὑπερήσπισαν μὲ τὴν θυσίαν των, ἢ κατὰ ἄλλον, οἰονδήποτε, τρόπον ὑπῆρξαν εὐεργετικοὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς. Τοὺς ἀνεκήρυξεν Ἁγίους, καὶ ἀνήγειρε ναοὺς πρὸς τιμὴν των, τοὺς ὁποίους ἐπροίκισε μὲ τὰ ἱερά των λείψανα καὶ ἐστόλισε μὲ τὰς εἰκόνας τῶν μορφῶν των καὶ τὰς παραστάσεις τῶν κατορθωμάτων των. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θεοῦ λόγου ἐγκωμιάζουν τὰς ἱεράς των προσωπικότητας, τὰς ἀρετάς, τοὺς ἀγῶνάς των καὶ τὰ κατορθώματά των, προβάλλοντες αὐτὰ εἰς τοὺς πιστοὺς ὡς παραδείγματα πρὸς μίμησιν. Αὐτὸ γίνεται, πρὸ πάντων, κατὰ τὰς ἡμέρας, τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὀρίσει—ἐπετείους τοῦ θανάτου των ἢ ἄλλον σοβαρῶν γεγονότων σχετιζομένων μὲ αὐτούς—πρὸς πανηγυρικὴν ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους τῆς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. Καὶ οἱ πιστοὶ προστρέχουν κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, διὰ νὰ τιμῆσουν τὴν μνήμην των, νὰ ἐκδηλώσουν τὸν πρὸς αὐτοὺς σεβασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην των καὶ νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν βοήθειαν καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν προσευχῶν των, τὰς «προσβείας» των, εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ὁ καθεὶς ἔχει ἐνώπιόν του. Αὕτη δὲ ἡ συνήθεια τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν Ἁγίων εἶναι ἀρχαιοτάτη, καὶ ἦτο ἤδη γνωστὴ πρὸ πολλοῦ εἰς τοὺς συγχρόνους τοῦ Ἱερομάρτυρος ἁγίου Πολυκάρπου Σμύρνης.

Ὅπως μὲ εὐλάβειαν τηρεῖ κάθε οἰκογένεια τὰ ἐνθύμια τῶν προγόνων τῆς, ὡς κειμήλια ἱερά, καὶ μὲ τιμὴν περιβάλλει τὰς εἰκόνας των καὶ ὅ,τι ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μαζί των, τοιοῦτοτρόπως εἶναι φυσικὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ ἱερά ἐνθύμια, ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἁγίαν ζωὴν ἢ μὲ τὸ μακάριον τέλος τῶν ἱερῶν τῆς προσώπων, καὶ νὰ τιμᾷ τὰς εἰκόνας των, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει, ὅτι συνταυτίζει αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἢ τὰς εἰκόνας μὲ τὰ ἱερά πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀκριβῶς ἠσχολήθη ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία καθώρισε τὰ τῆς τιμῆς τῶν Ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων των.

γ'.

1. Ἡ τιμὴ πρὸς τὰ λείψανα, τοὺς τάφους, τὰς εἰκόνας καὶ τὰ λοιπὰ σχετιζόμενα πρὸς τοὺς Ἁγίους ἀντικείμενα δὲν εἶναι τιμὴ αὐτῶν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἀποδίδεται εἰς αὐτὰ χάριν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν. Ἡ δὲ τιμὴ τῶν Ἁγίων καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐκδηλουμένη εὐλάβεια δὲν ἀποτελεῖ λατρείαν—διότι αὕτη ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν—ἀλλὰ εἶναι, ὡς προείπομεν, ἐκδήλωσις εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ διὰ τὰς ἀρετάς, τὰ κατορθώματα καὶ τὰς εὐεργεσίας των, διὰ τὰς ὁποίας δοξάζομεν τὸν ἐνδυναμώσαντα αὐτοὺς Θεόν, τὸν Ὅποῖον καὶ μόνον λατρεύομεν καὶ προσκυνοῦμεν λατρευτικῶς. Ὁ σεβασμὸς τῶν ἱερῶν λειψάνων καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων δὲν ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν λατρείας τῶν ὑλικῶν τούτων πραγμάτων ἢ τῶν

προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ταῦτα ἀνήκουν—αὐτὸ εἶναι παρεξήγησις καὶ παρεκτροπὴ καὶ ἀντιβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας—ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν εὐλαβοῦς ἀγάπης καὶ ἀπλοῦ τιμητικοῦ σεβασμοῦ. Ἡ δὲ ἐπίκλησις τῆς βοηθείας τῶν Ἁγίων δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἀποδίδομεν, τάχα, εἰς αὐτοὺς ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν· ἀπ' ἐναντίας, τοὺς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνώσουν τὰς δεήσεις των πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ τὰς ἰδικὰς μας, διὰ νὰ τὰς ἐνισχύσουν μετὰ τὴν ἠθικὴν των δύναμιν καὶ μετὰ τὴν παρρησίαν, ποῦ διαθέτουν πλησίον τοῦ Θεοῦ.

2. Αὐτὴντὴν σημασίαν καὶ τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων διὰ τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς καὶ ἔτσι τὴν ἔχει καθορίσει ἡ Ὁρθοδόξος Ἐκκλησία μας. Καθῆκον δὲ τῶν χριστιανῶν εἶναι νὰ ἀπονέμουν αὐτὴν τὴν τιμὴν πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ ὠφέλεια πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προκύπτει διὰ κάθε πιστόν, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὸν τρόπον αὐτόν, τιμᾷ καὶ εὐλαβεῖται τὰς μνήμας τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ, πρὸ πάντων, ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν περισσότερο εἶναι ὅτι: Ὅποιαδήποτε ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τῆς τιμῆς αὐτῆς, διὰ νὰ ἔχη πραγματικὴν ἀξίαν, εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθῆται ἀπὸ σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ ἀπὸ ἀδιάκοπον προσπάθειαν διὰ τὴν τήρησιν τῶν ἀρχῶν, μετὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἅγιοι ἔζησαν καὶ χάριν τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἔχυσαν καὶ τὸ αἷμά των. Διότι ὅπως, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, «ἐκεῖνοι ποῦ ἀνεδείχθησαν μετὰ τὰ ἔργα των, πρέπει καὶ μετὰ ἔργα, ἐπίσης, νὰ τιμῶνται». Ἡ μεγαλυτέρα δὲ καὶ ἡ ἀσφαλεστέρα ἐκδήλωσις τῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους τιμῆς εἶναι ἡ μίμησις τοῦ ἁγίου παραδείγματός των.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

Τὴν 29ην τοῦ παρόντος μηνὸς Ἰουνίου, ἡμέραν Δευτέραν, ἑορτάζει, ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία μας τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἡ ὁποία—ὡς ἐσημειώθη καὶ εἰς τὸ προηγούμενον—πρέπει νὰ ἑορτασθῆ ὅσον τὸ δυνατόν πανηγυρικώτερον, καταβαλλομένης πρὸς τοῦτο ἰδιαίτερας φροντίδος ὑπὸ τῶν εὐλαβεστάτων Ἐφημερίων. Διότι ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Κορυφαίων τούτων Ἀποστόλων θὰ τιμηθῆ συγχρόνως καὶ ὁλόκληρος ἡ χορεία τῶν ἐργασθέντων διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανικοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰδικώτερον, διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ κατ' ἐσοχὴν Ἀποστόλου καὶ Φωτιστοῦ τῆς Ἑλλάδος,

οφείλονται ιδιαίτεροι εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὁ Ὅποιος ὠδήγησεν ἕως ἐδῶ τὰ βήματα τοῦ ἐκλεκτοῦ κήρυκος καὶ ἐργάτου τοῦ Εὐαγγελίου Του καὶ ὁ Ὅποιος τόσην ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ἁγίαν ψυχὴν του διὰ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων. Πόσον δὲ ἠγάπα καὶ ἐξετίμα ὁ Ἄπ. Παῦλος τὰς Χριστιανικὰς κοινότητας τῶν Ἑλλήνων, τόσον τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅσον καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, φαίνεται εὐκρινέστατα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν διασωθεισῶν Ἐπιστολῶν του, ἐξ ὧν εἶχεν ἀποστείλει πρὸς αὐτάς. Ἄπὸ αὐτὰς δὲ πληροφοροῦμεθα, ἐπίσης, καὶ περὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, μετὰ τὴν ὁποίαν περιέβαλλον τὴν ἁγίαν του προσωπικότητα οἱ πρόγονοί μας ἐκεῖνοι.

*

Ἡ ἐπέτειος ἑορτὴ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ τονίσωμεν καὶ νὰ ἐξάρωμεν τὴν Ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην, πού χρεωστοῦμεν εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους, πού εἰργάσθησαν καί, μέσα εἰς τόσας ἀντιδράσεις καὶ δυσκολίας, — ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ αἶμά των τὸ ἴδιον ! — ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ κρατήσουν ἀκεραίαν τὴν μεγάλην αὐτὴν κληρονομίαν, πού ἐνεπιστεύθη εἰς τὸ Ἔθνος μας ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν. Ἄλλὰ καὶ νὰ σκεφθῶμεν πρέπει, ἐπίσης, περὶ τοῦ ὁποῖο ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ στάσις μας ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἱεραῆς κληρονομίας, πού ἔφθασε μέχρις ἡμῶν καὶ πού εὐρίσκεται τώρα εἰς τὰς χεῖράς μας, καὶ τί ἐπιβάλλεται σήμερον εἰς ὅλους μας ἀπέναντι ἐκείνων, πού ὑπονομεύουν μετὰ διάφορα μέσα τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν καὶ δηλητηριάζουν μετὰ τὴν ἀντιχριστιανικὴν συμπεριφορὰν των τὰς σχέσεις τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος, πού πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν μεταξὺ ὅλων τῶν Χριστιανῶν.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, εἶναι εὐτυχῶς κοινὴ ἡ συνείδησις, ὅτι δὲν δύναται νὰ νοηθῇ Ἑλληὴν, πού ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, μετὰ τὴν ὁποίαν εἶναι συνυφασμένη ὅλη ἡ ἔθνικὴ μας ζωὴ, ἀπὸ τότε πού οἱ προπάτορές μας ἐγνώρισαν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ δεύτερον, δὲν χρειάζεται πολὺς

κόπος, διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅλοι, ὅτι ἡ εὐθύνη μας εἶναι βαρυτάτη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀπέναντι τοῦ Ἀποστόλου τῆς Ἑλλάδος, ἀπέναντι τῶν προγόνων μας, ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας, διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῆς τῆς ἱεράς παρακαταθήκης, τὴν ὁποίαν, ἀγνήν, ἐπίσης, καὶ ἀνόθευτον, ὀφείλομεν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὰ τέκνα μας, ὅπως ἀκριβῶς ἡμεῖς τὴν ἔχομεν παραλάβει ἀπὸ τοὺς πατέρας μας.

Ἄλλὰ πολὺ ὀρθῶς τονίζεται, συνήθως, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη ἡ θεωρητικὴ πίστις, ὅσονδήποτε ὀρθὴ καὶ ἂν εἶναι, ἂν δὲν παρακολουθῆται ἀπὸ τὴν ὅλως ἀπαραίτητον πρακτικὴν τῆς συνέπειαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐν τῷ βίῳ συμμόρφωσις τῶν πράξεών μας πρὸς τὴν θεωρίαν. Ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲ δὲν ἀπαιτεῖ μόνον τὴν ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ, τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔμπρακτον ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, τῆς ὁποίας ὑψίστη ἐκδήλωσις εἶναι ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη. Περὶ αὐτῆς, τῆς ἀγάπης, ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους ὁ Ἄπ. Παῦλος, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος εἰς κάθε περίστασιν, διὰ νὰ ἔχη ἄξιαν ἡ πίστις, ἀφ' οὗ καὶ τὸ μαρτύριον ἀκόμη εἰς τίποτε δὲν ὠφελεῖ, ἂν δὲν ὑπάρχη ἡ ἀγάπη (Βλέπε: Α' Κορινθ. ιγ' 1—7).

*

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ εἰς τὴν ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν καὶ ἀπόδειξίν τῆς μὲ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην ἔχομεν χρέος νὰ καθοδηγήσωμεν τὰ τέκνα μας, παρέχοντες εἰς αὐτὰ κάθε εὐκαιρίαν πρὸς τοῦτο καί, πρὸ πάντων, προβάλλοντες τὸ ἰδικόν μας παράδειγμα, τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῆς ἰδικῆς μας συμπεριφορᾶς. Ἀκλόνητοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μας καὶ ἀκούραστοι εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἔμπράκτου χριστιανικῆς ἀγάπης μας, γινόμεθα ἐργάται τῆς ἀτομικῆς μας ἀληθινῆς εὐτυχίας, τῆς εὐδαιμονίας τῶν οἰκογενειῶν μας καὶ τῆς εὐημερίας τῆς κοινωνίας μας, λειτουργοὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ συντελεσταὶ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, πραγματικοῦ θεμελίου διὰ μίαν καλλιτέραν ἀνθρωπότητα, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἐπιθυμεῖ καὶ τὴν νοσταλγεῖ καὶ τὴν ὀνειρεῖται κάθε εὐγενικὴ ψυχὴ.

(ΕΚ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ)

ΑΔΕΛΦΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Σοῦ εἶπα γιὰ τὴν πρώτη κατηγορία, ποῦ ζητεῖ νὰ δεθῇ στὸ λιμάνι τῆς Ἱερωσύνης. Ἀνήκει στοὺς ἀνθρώπους ποῦ δὲν μποροῦν νὰ βροῦν ἄλλοῦ δουλειὰ καὶ γιὰ λόγους εἶπαμε, κακῶς νοουμένης ἀξιοπρεπείας, δὲν καταπιάνονται μὲ ἐπαγγέλματα κοινωνικῶς κατὰ τὴν κρίσι τους, χαμηλά. Τώρα σ' αὐτὴν τὴν κατηγορία προστίθεται καὶ ἐκείνη τῶν φυγοπόνων, τῶν τεμπέληδων, ποῦ νομίζουν πὼς ἡ παπαδωσύνη ὑπάρχει γιὰ ξεκούρασμα, πὼς σ' αὐτὴν ὑπάρχει καθησιό, κηφηνариό, καὶ πὼς τὰ «λεπτά» ἐκεῖ ἀποκτῶνται ἄκοπα ἀπὸ «ζωντανούς καὶ πεθαμένους». Ἐκεῖ προσφορές, ἐκεῖ τυχερά, ὅσα θέλεις, ἐκεῖ ταρίφες, ἐκεῖ ἀστείρευτη βρῦσι ποῦ μονάχα τὸν παπᾶ ποτίζει. Αὐτὰ σκέπτεται ὁ φυγόπονος καὶ παίρνει φόρα καὶ ὄρμα πρὸς τὴν Ἱερωσύνη. Ἄλλ' ὅπως ξέρουμε, καὶ ὅπως θὰ ἴδοῦμε καλλίτερα, ἓνας τέτοιος τύπος ποῦ τὴν Ἱερωσύνη θεωρεῖ ὑπόθεσιν ἀρχοσχόλων, ἀργομίσθων καὶ καταφυγῆ τῶν τεμπέληδων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔχει καταδικασθῆ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἀκόμη βλάσφημος καὶ ἀμαρτωλὸς λοιπόν. Ἄγνοεῖ ἐντελῶς τί ἐστὶ Ἱερωσύνη. Ἄγνοεῖ τὰς τεραστίας εὐθύνας τοῦ Ἱερέως ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τοῦ ποιμνίου, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἀκόμη. Σὲ τέτοια κατάπτωσι ἔχει φθάσει ὥστε νὰ σύρῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἱερωσύνης στὰ πόδια τῶν ἀργοσχόλων, τῶν ἀργομίσθων, τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς ἱερότητος τοῦ Μυστηρίου. Ὅταν ὁμιλῇ κατὰ τέτοιον τρόπο γιὰ τὴν Ἱερωσύνη, δὲν κάνει παρὰ συγκρίσεις ἐπαγγελμάτων καὶ στὴ σύγκρισιν αὐτὴ νὰ χαρακτηρίξῃ τὴν Ἱερωσύνη ὡς ἐπάγγελμα ἄκοπον ποῦ προσιδιάζει στὴν ἴδια του τὴ φύσι!... Ἔτσι ἰσοπεδώνει τόσους τιμίους καὶ θεοσεβεῖς ἀνθρώπους καὶ τοὺς στρώνει στὴν ἴσια γραμμῆ τῆς δικῆς του πνευματικῆς ἀξίας, τῆς δικῆς του περὶ ἐργασίας ἀντιλήψεως, γιὰτὶ μπορεῖ καὶ ἱερεῖς νὰ ἔχουν κι' αὐτοὶ σὰν ἄνθρωποι τὰ ἐλαττώματά τους, ἀλλὰ ἰερεῖς καὶ ὄχι οἱ ἱερεῖς, τοῦτέστι τὸ σύνολον τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας. Ἐνας ὅμως, ποῦ ὀδοστρώνει τὰ πάντα κι' αὐτὰ τὰ ἱερά, δὲν φρονῶ ἀδελφέ πὼς κάνει νὰ μπῆ στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Θὰ μοῦ εἰπῆς: Κάνει δὲν κάνει ἐσὺ δὲν ἔχεις τὸ ἀκυρωτικὸ «βέτο». Σωστὸ αὐτό, ὅπως, δυστυχῶς, τᾶφτιασαν οἱ νόμοι, μὲ τὰ νομικά τους προσόντα, ποῦ δὲν μπορεῖ οὔτε κι' ὁ Δεσπότης νὰ τὰ παραβλέψῃ γιὰτὶ θὰ παρανομήσῃ. Καλὸ τὸν λένε τὸν ὑποψήφιο. Γιὰ βρωμοδουλειᾶς δὲν ἀκούστηκε, ἦσυχος εἶναι, τὰ χαρτιά τὰ ὑποβάλλει καὶ ὁ Δεσπότης πρέπει νὰ τὸν χειροτονήσῃ καὶ δὲν ὑπάρχει κανονι-

κόν κώλυμα. Γιατί ἡ τεμπελιά, πού ἔχει τῆ δική της νοοτροπία καὶ λογικὴ δὲν ὑπόκειται σὲ κατάκρισι ἀπ' τῆς πλευρᾶς τῶν κωλυτικῶν τῆς Ἱερωσύνης ἀμαρτημάτων, γιατί ἐπὶ τέλους δὲν φαίνεται οὔτε στὸ σῶμα οὔτε στὴν ψυχὴ, ἀλλὰ στὴ ζωὴ. Αὐτοὺς τοὺς τύπους πού εἶδαμε παραπάνω, ὁ λαὸς πού μαρτυρεῖ ἡμπορεῖ νὰ τοὺς βλέπη, πρὶν γίνουιν ἱερεῖς, καφενοβίους, χασομέρηδες ἢ ὅπως τοὺς περιγράφει ἡ Π. Διαθήκη πού, ἀπευθυνομένη σ' ἓνα τέτοιο τύπο, σημειώνει: «Ἐως τίνος ὀκνηρὸν κατάκεισαι; Πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθῆσῃ; Ὀλίγον μὲν ὕπνοις ὀλίγον δὲ κάθησαι, ὀλίγον δὲ νυστάξεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίξῃ χερσὶ τὰ στήθη. Εἶτα ἐμπαράγινεται σοι ὥσπερ κακὸς ὄδοιπόρος ἢ πενία καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεύς» (Παροιμ. στ' 9-11).

Ὁ τύπος τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ὅμως σὰν γίνῃ ἱερεὺς ἀποτελεῖ καὶ κίνδυνον. Γιατί, δὲν ἀποκλείεται κι' αὐτό, δὲν θὰ ἐκτελεῖ τὸ καθῆκον του εὐσυνειδήτως ἂν δὲν ἀναγκασθῇ ἀπὸ τὶς κραυγὲς καὶ τὶς ἐπικλήσεις τοῦ μαμωμά. Ἐὰν ὑποθεθῇ πὼς κινδυνεύει ἓνα λογικὸ πρόβατο καὶ κληθῇ ὁ ἱερεὺς τὴν ὥρα πού εἶναι βυθισμένος στὸν ὕπνο, δὲν θὰ σηκωθῇ νὰ τρέξῃ πρὸς σωτηρίαν του. Ἐτσι μπορεῖ νὰ πεθάνῃ ἓνα παιδάκι ἀβάπτιστο, ἢ μεγάλος, ἀξομολόγητος καὶ ἀκοινώνητος. Καὶ τέτοια παραδείγματα ἔχουμε πολλὰ ἐκ μέρους ὠρισμένων πού δὲν ἦσαν ὡς λαϊκοί, ὀκνηροί, ἀλλ' ἔσπεροῦντο μιᾶς σωτηρίου ἀνησυχίας γιὰ τὰ πρόβάτά τους. Ἄλλ' ὅμως ἡ νύχτα, ἡ ἡμέρα, ἡ χειμῶνα, ἡ καλοκαίρι, ὁ ἱερεὺς ἐτάχθη νὰ μένῃ ἀγρυπνος φρουρὸς τῆς ζωῆς τῶν προβάτων πού τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός. Ἀγρυπνεῖ ποῖος; Ἐκεῖνος πού ἔχει βαθεῖα συναίσθησι τῆς ἀποστολῆς του. Ὅποιος δὲν μοιάζει μὲ τὸ παρασυρμένο ἀπὸ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης καρυδότσιφλο. Ὁ φυγόπονος δηλαδὴ αὐτὸς πού ἀποφεύγει τοὺς κόπους καὶ μάλιστα ἐπάνω στὸ καθῆκον του, δὲν εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰς περιστάσεις. Συνθλίβεται, θάπτεται, ἀφανίζεται, δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ τὸν κατώτερον ἑαυτό του καί, συνεπῶς, κάθε ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὸν δημιουργεῖ κίνδυνον θλιβεροτήτων. Γιὰ φαντάσου ἓναν τύπο τῆς ὑπ' ὄψιν κατηγορίας νὰ γίνῃ ἱερεὺς. Θὰ βρωμίσουν οἱ νεκροί, θὰ πεθαίνουν ἀβάπτιστα τὰ παιδιά, θὰ φεύγουν γιὰ τὸν ἄλλον κόσμον ἀξομολόγητοι καὶ ἀκοινώνητοι πιστοί. Γκρίνιες, διαπληκτισμοὶ δημόσιοι, σκάνδαλα, κατακραυγὴ κατὰ τοῦ ράσου πού στέκεται «σὲ μιὰ κλωστή», καὶ ἴσως ἴσως, σὰν μιὰ διαμαρτυρία, μεταστάσεις στὴν αἴρεσι. Ὅταν ἤμουιν παιδί, βρέθηκα, σὲ τέτοιο ἐπείσοδιο. Εἶχαν φωνάζει τὸν ἱερέα τῆς Ἐνορίας νὰ κοινωνήσῃ τὰ μεσάνυχτα ἓνα μελλοθάνατο. Ὁ Ἱερεὺς δὲν πῆγε, μὲ τὴν κρίσι του πὼς δὲν διέτρεχε κίνδυνον,

καὶ θὰ τὸν ἔβλεπε τὴν ἐπομένην. Ὁ πιστὸς ὅμως ἀπέθανε, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴ θεία μετὰδοσι. Εἶναι ἀπερίγραπτο νὰ σημειωθῇ τι ἔγινε. Βρισίές, ἀναφορές, καταλαλιές, κι' ὅ,τι μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ἀπὸ ἓναν ἀσυγκράτητο ἀδικημένο καὶ πονεμένο ἄνθρωπο. Ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια θὰ μεταπηδοῦσε στὸν Προτενταντισμὸν, ἐὰν δὲν βρισκότανε ὁ θεολόγος Σχολάρχης τοῦ τόπου νὰ τὴν συγκρατήσῃ, διαχωρίζοντας τὴν πίστι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα τοῦ παπᾶ. Ἄλλὰ τὸ κακὸ πῆρε διάστασι, γιὰτὶ βουίξε ὀλόκληρο τὸ χωριό-κωμόπολις-εἰδικὰ δὲ τὰ μέλη τῆς πληγείσης οἰκογενείας δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ βλέπουν τὸν Ἱερέα. Ἔτσι εἶναι, οὔτε πόνος, οὔτε κόπος, οὔτε περιστάσεις οἰεσθήποτε, μποροῦν νὰ δικαιολογήσουν τὸν παπᾶ, προκειμένου νὰ κριθῇ ἐπάνω στὴν ἐκτέλεσι τοῦ καθήκοντός του. Χίλια-δυὸ δίκια ἂν ἔχῃ, ἡ κόπωσις νὰ τὸν γονατίξῃ, ἡ ἀϋπνία νὰ τὸν δέρνῃ, ὁ θάνατος τοῦ παιδιοῦ του νὰ τὸν τσακίξῃ, παράλυσι νὰ τὸν ἔχῃ χτυπήσῃ, ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες του δὲν θὰ βρῇ ἔλεος. Πρέπει νὰ νικήσῃ κάθε ἀνθρώπινο καὶ νὰ συρθῇ στὴν ἐκτέλεσι τοῦ καθήκοντός του. Ἐρωτῶ: Ἐὰν παρατηρῶνται τόσα παράξενα φαινόμενα μεταξύ τῶν ἱερέων ποὺ στὸν πολιτικὸν τοὺς βίον ἦσαν κυριολεκτικῶς «ἀτσίδες», κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ λαοῦ, τί θὰ ἔχῃς νὰ περιμένῃς ἀπὸ τὸν ὀκνηρὸν ποὺ βρῆσκειται ἀπὸ κούνια τεμπέλης καὶ βρῆκε στὴν Ἱερωσύνῃ διέξοδο καὶ ἀποκοῦμπι μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἐλπίδα πὼς θὰ πέσῃ στὰ σεντόνια τῆς ἀπραξίας; Ἐὰν ἓνας τέλος πάντων, ὄχι καὶ ἀσυνείδητος Ἱερεὺς, στιγμὲς-στιγμὲς δημιουργεῖ ἐρωτήματα στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ του, πόσῳ μᾶλλον ὁ παχύτατος σὲ ἠθικὴ εὐαισθησία, ποὺ στὸ πρόγραμμά του δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μουρμουρίζῃ σὰν τὸν πίθηκο ἐπαναλαμβάνοντας τὶς ἱερὰς ἀκολουθίας-ὅπως ὅπως, φυσικά, καὶ νὰ γυρίζῃ στὸ καφνεῖο κατὰ τὴν παληὰ του τακτικὴ, ν' ἀπλώνῃ τὰ ποδάρια του σ' ἄλλες δυὸ καρέκλες καὶ νὰ ψάχνουν οἱ ἐνορίτες του νὰ τὸν βροῦν ὄχι στὸ Νὰὸ του ἢ στὸ σπίτι του, ἀλλὰ στὸ κοσμικὸ κέντρο, γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξεχάσῃ εὐκόλα τὶς παληές του συνήθειες. Μ' αὐτὲς κοιμόταν καὶ μ' αὐτὲς σηκωνόταν ὁ ἄνθρωπος. Ἐξ ἄλλου, εἶπαμε, τὸ εἶχε βαθεῖα στὴ βουλή του, νὰ πέσῃ σὲ στρωμένο τραπέζι καὶ καθὼς ξέρουμε οἱ τεμπέληδες καὶ τὴν ἴδια τοὺς ὑπαρξὶ τὴν θεωροῦν βάρος.

Ἄς ποῦμε τώρα γιὰ τὴν κατηγορίαν τῶν πονηρῶν, ποὺ ζητοῦν στὴν Ἱερωσύνῃ μερίδα συμπληρωματικὴ τῶν οἰκονομικῶν τους.

Μὲ ἀγάπη Χριστοῦ Χ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ “ΛΕΙΜΩΝΑ,,

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ

ΠΩΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕΝ Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΤΗΣ ΡΩΜΙΑΛΛΑΣ

Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος μᾶς διηγήθηκε, πὼς τριάντα μίλια ἔξω ἀπὸ τὴ Ρώμη βρίσκεται μιὰ μικρὴ πολιτεία, πὸ λέγεται Ρωμίλλα. Σ' αὐτὴν λοιπὸν τὴ μικρὴ πολιτεία ἦτανε ἓνας Δεσπότης πολὺ θεοφοβούμενος καὶ πραγματικὰ μεγάλος. Κάποτες ὅμως κάποιοι ἀπὸ τὴ Ρωμίλλα ἐπλησίασαν τὸν μακαριώτατο Πάπα τῆς Ρώμης Ἀγαπητὸ κι' ἐσυκοφάντησαν τὸν ἐπίσκοπο, πὼς τάχα τρώει τὸ φαγητὸ του μέσα ἀπὸ τὸ ἁγιασμένο δισκᾶρι.

Ὁ Πάπας, μόλις τᾶκουσε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τοῦ βαρυφάνηκε κι' ἀμέσως ἔστειλε δύο κληρικούς, πὸ ὠδήγησαν, μὲ τὰ πόδια καὶ χεροδεμένο τὸν Ἐπίσκοπο στὴ Ρώμη· καὶ τὸν ἔρριξε, μόλις τὸν ἔφεραν, στὴ φυλακὴ.

Εἶχανε περάσει λοιπὸν τρεῖς ἡμέρες ἀπὸ τότε πὸ ὁ Ἐπίσκοπος βρισκότανε στὴ φυλακὴ, κι' ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασε ἡ Κυριακὴ. Κι' ὅπως κοιμότανε ὁ Πάπας, τὴν ὥρα πὸ ἐγλυκοχάραζεν ἡ Κυριακὴ, βλέπει στὸν ὕπνο του κάποιον πὸ τοῦ λέει

—Αὐτὴ τὴν Κυριακὴ, οὔτε ἐσὺ νὰ προσκομίσης, οὔτε καὶ κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς κληρικούς καὶ ἀπὸ τοὺς Δεσποτάδες πὸ βρίσκονται στὴν Πόλη· ἀλλὰ ὁ Ἐπίσκοπος, πὸ τὸν ἔχεις κλεισμένον μέσα στὴ φυλακὴ. Αὐτὸν θέλω νὰ προσκομίση σήμερα.

Ἐπάνω σ' αὐτὸ ἐξύπνησεν ὁ Πάπας κι' ἄρχισε νὰ συλλογίζεται γιὰ τὸ ὄραμα πὸ εἶδε, κι' ἔλεγε μέσα του—«Μὰ καλὰ, ἐγὼ ἐπῆρα γι' αὐτὸν τέτοια καταγγεγία, καὶ τώρα θὰ τὸν βάλω νὰ προσκομίση;»

Τὸ ξαναεἶδε ὅμως καὶ γιὰ δευτέρη φορὰ τὸ ὄραμα καὶ ξανάκουσε τὴ φωνὴ νὰ τοῦ λέη — Σοῦ εἶπα, πὼς

ὁ Δεσπότης πού εἶναι μέσα στή φυλακή, αὐτὸς θὰ προσκομίση. Καὶ πρὸς μεγάλη του ἀπορία, τοῦ παρουσιάσθηκε καὶ γιὰ τρίτη φορά καὶ τοῦ ξαναεῖπε τὰ ἴδια πράγματα.

Μόλις ἐσηκώθηκε λοιπὸν ὁ Πάπας, ἔστειλε στὴ φυλακή καὶ τὸν ἔφεραν τὸν Ἐπίσκοπο, καὶ τοῦ ἐζήτησε διάφορες πληροφορίες, λέγοντάς του—Πές μου, ποῖο εἶναι τὸ ἔργο σου; Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος δὲν τοῦ ἀπαντοῖσε τίποτες ἄλλο παρὰ ὅτι — «Εἶμαι ἓνας ἁμαρτωλός». Ἀφοῦ δὲ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν κάμῃ νὰ εἰπῆ καὶ τίποτες ἄλλο, τοῦ λέει ὁ Πάπας — Σήμερα θὰ προσκομίσης ἐσύ.

Παραστάθηκε μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πάπας στὸ ἅγιο θυσιαστήριο. Καὶ ἤρχισεν ὁ Ἐπίσκοπος τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, ἐνῶ ὁ Πάπας ἐστεκότανε κοντά του καὶ οἱ Διάκοι εἶχαν περιτριγυρίσει τὴν ἁγία Πρόθεση. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτελείωσε τὴν εὐχὴ τῆς ἁγίας προσκομιδῆς, προτοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὴν εὐχὴ μὲ τὴν καθιερωμένην ἐνέργεια, ἄρχισε νὰ ξαναλέῃ δυὸ καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες φορές τὴν ἁγίαν ἀναφορὰ, καὶ προτοῦ νὰ προχωρήσῃ στὴν προσκομιδῆ, τὴν ἐπανελάβε πολλές φορές.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅλοι παραξενεύονταν γιὰ τὴν καθυστέρησιν αὐτὴν, τοῦ λέει ὁ Πάπας — Τί εἶναι αὐτὰ πού κάνεις; Εἶναι τώρα τέσσαρες φορές πού τὴν εἶπες καὶ τὴν ξαναεῖπες τὴν εὐχὴ, κι' ὅμως δὲν προχωρεῖς στὴν προσκομιδῆ;

Τότε τοῦ ἀποκρίθηκεν ὁ Ἐπίσκοπος — Συγχώρεσέ με, ἅγιε Πάπα, γιατί, ὡς αὐτὴ τῆ στιγμῆ, δὲν εἶδα ἀκόμη νὰ ἐπιφοιτήσῃ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως τὸ βλέπω πάντα μου· γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπροσκόμισα. Σὲ παρακαλῶ ὅμως διάταξε ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ ἅγιο θυσιαστήριο ἐκεῖνος ὁ διάκος, πού κρατᾷ στὰ χέρια του τὸ ριπίδιο, γιατί ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ τοῦ τὸ εἰπῶ.

Τότε ὁ θεῖος Ἀγαπητὸς διέταξε ν' ἀπομακρυνθῆ ὁ διάκονος· κι' ἀμέσως κι' ὁ ἐπίσκοπος κι' ὁ Πάπας εἶδανε τὴν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὸ

παραπέτασμα, πού ἦταν ἀπλωμένο ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἅγια Τράπεζα ἐσηκώθηκεν αὐτόματα, κι' ὁ ἴσκιος του ἐσκέπασε καὶ τὸν Πάπα καὶ τὸν Ἐπίσκοπο κι' ὅλους τοὺς διάκους, πού τὴν ὥρα ἐκείνη βρῖσκονταν ἐκεῖ, καθὼς ὅλο τὸ ἅγιο θυσιαστήριο, ἐπὶ τρεῖς ὀλάκαιρες ὥρες.

Τότε λοιπὸν ὁ θεῖος Ἀγαπητὸς ἐκατάλαβε, πὼς ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος εἶναι μεγάλος καὶ ὅτι τὸν εἶχανε συκοφαντήσει. Κι' ἐπειδὴ ἐλυπήθηκε πολὺ πού τὸν ἐταλαιπώρησε, ἔβγαλε διαταγή, ἀπὸ τότε καὶ στοῦ ἐξῆς νὰ μὴν ἀποφασίζεται τίποτε βιαστικὰ καὶ μὸλις παρθῆ καμμιά πληροφορία, ἀλλὰ νὰ προβαίνουν στοῦ καθετί, μὲ πολλὴ περίσκεψη καὶ μὲ μακροθυμία.

ΠΩΣ ΕΝΑΣ ΓΑΪΔΟΥΡΕΛΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΣΕ
ΜΟΝΑΧΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΑΝΑΧΩΡΗΤΕΣ

Ἐπάρχει κάποιον βουνὸ γύρω ἀπὸ τὴ Νεκρὴ θάλασσα, πού τὸ λένε Μάρες. Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ βουνὸ μένουν πολλοὶ ἀναχωρητὲς· κι' ἔχουνε ἓνα περιβόλι πού βρῖσκεται μακριὰ τοὺς ἀρκετὰ κι' ἀπλώνεται γύρω τὸ χεῖλος τῆς θάλασσας, σὰν ἐπάνω σὲ λαγγάδι. Ἐχουνε δὲ κι' ἓνα θεληματάρην ἀπὸ τὴν τάξη τους, πού μένει ἐκεῖ.

Ὅποιαδῆποτε λοιπὸν στιγμή θελήσουνε λάχανα οἱ ἀναχωρητὲς, στρώνουν ἓνα γαῖδουρέλο πού ἔχουνε, καὶ τοῦ λένε — Τράβα σὶὸ περιβόλι νὰ βρῆς τὸ φροντιστὴ μας καὶ φέρε μας λάχανα.

Κι' ὁ γαῖδουρέλος ξεκινᾷ καὶ πηγαίνει μονάχος του στοῦ περιβόλι. Κι' ὅταν φθάσῃ, σταματᾷ μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ τὴν κτυπᾷ, μὲ τὸ κεφάλι του. Κι' ὁ περιβολάρης τρέχει ἀμέσως· κι' ἀφοῦ τὸν φορτώσῃ μὲ λογιῆς λογιῆς λάχανα, τὸν ἐξαπολᾷ καὶ φεύγει.

Καὶ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τὸν ἰδῆ τὸν γαῖδουρέλον αὐτόν, πού ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ γυαλὸ μονάχος του κάθε φορά. Κι' ἐξυπηρετεῖ μονάχα τοὺς Γέροντες. Καὶ σὲ κανέναν ἄλλο δὲν κάνει ἀπολύτως τίποτε.

Μετάφραση ΘΕΟΔΟΣΗ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

**Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ ΠΟΥ ΣΤΑΘΗΚΕ ΚΑΙ Ο
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΣΙ**

Ὁ Κρυστάλλης καὶ τὸ Συρράκο

Τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ ἠπειρώτη τραγουδιστῆ τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης Κρυστάλλη στὰ Γιάννενα μᾶς φέρνει πίσω σὲ μιὰ συγκινητικὴ ἐπίσκεψί μας στὸ ἥρωϊκὸ Συρράκο, τὴν πατρίδα τοῦ ποιητῆ, καὶ στὸ σπίτι ὅπου ἔζησε καὶ ἐνεπνεύσθη καὶ ἐτραγούδησε. Παραμονὴ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐνα ξεκίνημά μας πρωῖνὸ ἀπὸ τὰ πολυτραγουδισμένα Γιάννενα πρὸς τὴν κωμόπολιν αὐτὴν τῆς Πίνδου σὰν ἕνα προσκύνημα ἱερὸ στὰ χῶματα τὰ ἁγιασμένα μὲ αἷμα ἑλληνικὸ καὶ στὸν τόπο ποῦ εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Κωλέτη, τοῦ ποιητῆ Ζαλοκώστα καὶ τοῦ βουκολικοῦ τραγουδιστοῦ Κώστα Κυστάλλη. Συνοδοί μας στὸ προσκύνημα αὐτὸ ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ ποιητῆ. Ὁ δρόμος πρὸς τὸ Συρράκο γεμάτος ἱστορία, θρῦλος καὶ συγκίνηση. Ἡ ἐποποιία τοῦ Δρίσκου δημιουργεῖ στὸ πέρασμά μας μιὰ ψυχικὴ ἀνάτασι. Βουνὸ ἔπος καὶ βουνὸ τραγοῦδι ὁ Δρίσκος. Ὁ ἥρωϊσμός τῶν Γαριβαλδινῶν γίνεται γιὰ μιὰ στιγμὴ φῶς στὴν σκέψι καὶ στὴν ψυχὴ μας. Καὶ ὀραματιζόμεθα τὸν γενναῖο καὶ ἥρωϊκὸ πολεμιστῆ, ἀφίνοντας τὴν ψυχὴ μας νὰ λικνισθῇ ἀπὸ τὸ ἄρμονικὸ τραγοῦδι τοῦ λιγεροῦ βάρδου:

Καλότυχοι νεκροὶ ποῦ λησιμονᾶνε
τὴν πίκρα τῆς ζωῆς
ὄντας ὁ ἥλιος δύση
καὶ τὸ σούρουπο ἀκολουθήση.

Ἄτελείωτο τὸ κατηφόρισμά μας τοῦ Δρίσκου πρὸς τὸν Ἄραχθο. Ἀπὸ πάνω μας τὰ Τζουμέρκα ἐπέκτασι τῆς Πίνδου. Τὸ Παληοχώρι Συρράκων στάθηκε ὁ πρῶτος σταθμὸς καὶ ἄρχιζε κατόπιν τὸ ἀνεβασμά μας πρὸς τὴν Πίνδο. Δεξιὰ μας τὸ ἀνηφορικὸ στενὸ μονοπάτι μὲ τὴν βαθύτατη χαράδρα. Τὸ διασχίζουμε μὲ καρδιοκτύπι καὶ συγκίνηση. Καὶ περνᾶμε μὲ βαθύτερη ὀλοένα συγκίνηση τὰ χαλάσματα.

Αὐτὰ πού περιέγραψε ὁ Κρυστάλλης στὸ περίφημο διήγημά του τὴν «Δασκάλα». Τὸ βράδυ μᾶς βρίσκει στὴν κορυφή τοῦ Περιστερίου, στὸν Ἄη-Γιώργη, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀντικρῦζουμε καὶ δυὸ ζωγραφιῆς ἀκουμπισμένες στὴν Πίνδο, τὸ Συρράκο καὶ τὸ γειτονικὸ ὁμοίομορφο χωριό, τὶς Καλαρρύτες. Χαρμόσυνες καμπανοκρουσίες, μᾶς χαιρετίζουν ἀπὸ τὸ Συρράκο. Καὶ αἰσθανόμεθα μιὰ ἀτμόσφαιρα μὲ εἰδυλλιακὴ ποίησι ἀλλὰ καὶ μὲ βαθύ θρησκευτικὸ ἄρωμα. Γιατὶ ἡ ποίησι τῶν βουνῶν αὐτῶν δὲν εἶχε ἀπομακρυνθῆ ποτὲ ἀπὸ τὴ θρησκεία, πού στάθηκε πάντα τὸ βᾶθρο τῶν σκλαβωμένων τῆς περιοχῆς αὐτῆς καθὼς καὶ ὀλόκληρης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Τὸ Συρράκο μᾶς καρτερεῖ μὲ συγκίνησι καὶ ἐνθουσιασμό. Οἱ ἤχοι τῆς καμπάνας τῆς ἐκκλησίας του ἀγκαλιάζουν τὴν ψυχὴ μας καὶ μᾶς σέρνουν περισσότερο στὴ θρησκευτικὴ μυστηριακὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἥρωϊκοῦ αὐτοῦ τοπίου. Στὸ μικρὸ ἀνηφορικὸ δρόμο, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ ὡς συνέχεια τοῦ δρόμου εἰς τὸ κατεστραμμένο σπίτι τοῦ Κωλέτη, δύο πέτρινα σπίτια προκαλοῦν τὴν προσοχὴ. Ἐνα ἀπὸ τὰ σπίτια αὐτὰ εἶναι τὸ σπίτι τοῦ τραγουδιστῆ Κρυστάλλη. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ξεκινοῦν ἱερατικὲς μορφὲς πρὸς τὴν διεύθυνσί μας. Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ ἐπίσκοπος Δοδώνης Δημήτριος ὁ κατόπιν μητροπολίτης Ἰωαννίνων πού ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου χρόνου τόσο ξαφνικά.

*

Τὸ μεγαλύτερο καὶ ἀρχοντικώτερο σπίτι τοῦ Συρράκου, τὸ σπίτι τῆς οἰκογενείας τοῦ Κρυστάλλη. Κάτω ἀπὸ μία ὠσειδῆ σιδερένια χαμηλὴ πόρτα τὸ ἔμβασμα σὰν νάρθηκας ἐκκλησίας. Ἀνεβαίνοντας ὁμως στὸ σπίτι πλημμυρίζει τὸ φῶς πού μπαίνει ἀπὸ ἕνα μεγάλο παράθυρο μαζί μὲ τὸν ἄερα τοῦ βουνοῦ ὡσὰν ἕνα χαϊδευτικὸ βελούδινο χαιρετισμό. Τίποτε δὲν εἶχε ἀλλάξει ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτὸ τοῦ ποιητῆ. Οὔτε καὶ τὸ γωνιακὸ εἰκονοστάσι πού ἔκαιε παλαιότερα ἀκοίμητη ἢ καντήλα μπροστὰ στὶς εἰκόνες πού τόσο εὐλαβόταν καὶ ὁ ποιητὴς ὡσὰν παράδοσι ἱερὴ καὶ ὡσὰν ἀκλόνητη συνείδησι. Ἐπάνω σὲ δύο χονδρὰ δοκάρια ἔξω στὴ σάλα κρεμασμένο τὸ μονόζυγο πού ἐγυμναζόταν κάθε μέρα ὁ ποιητὴς καὶ πού τὸ εἶχε ἐγκαταλείψει φεύγοντας ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τὸ πατρικὸ του σπίτι. Ἐνα σπίτι φρούριο τὸ ὅλο σπίτι τοῦ Κρυστάλλη. Βλέπουμε μικρὲς

πολεμίστρες σὲ κάποιο παράθυρο καὶ ἓνα εἶδος κουφώματος ἀπὸ τὸ ὑψηλότερο παράθυρο πρὸς τὴν πόρτα του δρόμου. Ἀπὸ τὸ κούφωμα αὐτὸ σὲ στιγμή αἰφνιδιασμοῦ ἢ οἰκογένεια Κρυστάλλη καὶ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς μποροῦσε νὰ χύσῃ καὶ καυτὸ λάδι στὸν ἐχθρὸ διώχοντα αὐτὸν ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Κρυστάλλη κυριαρχοῦσε σ' ὅλα στὸ σπίτι. Καὶ κάθε γωνιά του ἦταν ὁ ποιητὴς. Ἦταν νέος ὅταν φεύγοντας ἀπὸ τὸ Συρράκο, τὴν πατρίδα του, ἀκολούθησε ἓνα κοπάδι πού τράβαγε πρὸς τὸ ἀντικρινὸ χωριό, τὴς Καλαρῦτες. Καὶ ἔξαφνα, ἐνῶ προχωροῦσε τὸ κοπάδι ἀνάμεσα στὰ κουδουνίσματα, ὑψώθηκε ἓνα γλυκύτατο τραγοῦδι. Σταμάτησε τὸ κοπάδι γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι αὐτό.

Τραγουδοῦσε ὁ Κρυστάλλης:

Διῶξε με μάνα μ' διῶξε με
μὲ ξύλα καὶ λιθάρια
θὰ κάμῃς χρόνια νὰ μὲ δῆς
χρόνια νὰ μ' ἀπολάβῃς.

Σὰν νᾶταν τὸ τραγοῦδι αὐτὸ τὸ προμήνυμα τῆς συμφορᾶς τοῦ ποιητῆ. «Μιὰ σκληρὴ μοῖρα τὸν κατεδιώκετε παντοῦ. Ἐργάστηκε, ἐπάλαψε, ἀγωνίστηκε. Ποτὲ ἐν τούτοις δὲν ἐλύγισε ἢ πίστις του. Ἔμεινε ὁ ποιητὴς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν πίστι του πάντοτε πρὸς τὸν Θεό. Μαζί μὲ τὸ τραγοῦδι του σ' ὄλη του τὴν ζωὴ δὲν ἔπαυσε νὰ ψιθυρίζῃ καὶ μερικὸς ψαλμούς πού εἶχε μάθε. ἀπὸ νεανικὴ ἀκόμη ἡλικία. Ἴσως λίγοι νὰ εἶχαν γνωρίσει τὸν Κρυστάλλη, τὸν τρυφερὸ βουκολικὸ ποιητῆ, καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλη μορφή του: τὸν Κρυστάλλη μὲ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημα καὶ μὲ τὴν προσήλωσι του πρὸς τὴν θρησκεία ὡς ἀλληλένδετη πρὸς τὸν πατριωτισμὸ καὶ τὴν βαθεία του πηγαία ποίησι.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

«Ὅτε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος·
ὅτε τοῦ πωρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε· καὶ
συμφώνως δοξάζομεν τὸ Πανάγιον Πνεῦμα».

(Κοντάκιον τῆς Πεντηκοστῆς).

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κατὰ τὴν ἁγίαν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, πανηγυρίζεται ἡ ἐπέτειος καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἁγίας ἐκείνης ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδρύθη ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, κατόπιν τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄρχισαν συστηματικὰ καὶ μὲ ζῆλον τὴν διδασκαλίαν των, γιὰ τὴν σύστασιν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ γιὰ τὴν διάδοσίν της σ' ὅλον τὸν κόσμον. Δὲν εἶναι μόνον μία ἀπὸ τῆς μεγαλύτερες ἑορτῆς τῆς θρησκείας μας ἡ σημερινὴ ἡμέρα. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπισημάνσις τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Εἶναι μαζὶ καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ. Λέγεται μάλιστα καὶ «γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας».

*

Εἶναι ἑορτὴ ἀρχαιοτάτη. Πρὶν ἀκόμη καθορισθῆ ἡ ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἑορτασμός τῆς Πεντηκοστῆς εἶχεν εἰσαχθῆ στὴν Ἐκκλησίαν μας. Ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἱστορικοὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, φαίνεται ὅτι, ἀρχικὰ ἡ Πεντηκοστὴ ἄρχισε νὰ ἑορτάζεται ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ποὺ προῆλθον ἀπὸ Ἰουδαίους. Καὶ πιθανώτατα αὐτοὶ μ' ευχαρίστησιν ἰδιαιτέρα τὴν ἐώρταζαν, ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς, ἡμέρας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ποὺ προῆρχον ἀπὸ ἐθνικοὺς πολὺ γρήγορα ἐδέχθησαν αὐτὴν τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν ἐώρταζαν μὲ πολλὴν ἐπισημότητα. Κατόπιν ἀπὸ τὴν καθιέρωσιν αὐτῆς τῆς ἑορτῆς, ὁ πανηγυρισμὸς τοῦ Πάσχα, παρατείνεται τώρα καὶ 50 ἡμέρες. Ἀρχίζει τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως καὶ λήγει τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Δηλαδὴ ἀκριβέστερα ἡ ἑορτὴ διαρκεῖ 49 ἡμέρες.

Μέσα σ' αὐτὲς τῆς 50 ἑορτάσιμες ἡμέρες, ὅπως καθώρισαν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ νηστεία, οὔτε ἡ γουγκλισία. Καὶ ἀπεναντίας καθορίζεται ἡ κατάλυσις τῶν πάντων. Καὶ στὰ μοναστήρια ἀκόμη, τρῶγουν κάθε ἡμέραν στὸ διάστημα αὐτό, καὶ λαδερὰ φαγητὰ καὶ πίνουν κρασί.

Ἐξ ἄλλου, σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, συνηθίζεται, κατὰ τὸ διάστημα αὐτό τῶν 50 ἡμερῶν, νὰ γίνωνται λιτανεῖες πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καθὼς καὶ πανηγύρεις ποὺ ἔχουν μορφήν καθαρὰ θρησκευτικὴν, καὶ ὄχι ἐμπορικὴν. Στὴν Κέρκυραν, λόγου χάριν, σὲ πολλὰ χωριά γίνονται καὶ σχετικὲς λιτανεῖες καὶ πολυάνθρωπα πανηγύρια, κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς.

Στὰ Εὐαγγέλια, ὅπως ξέρομε, δὲν γίνεται καθόλου μνεία τῆς Πεντηκοστῆς, οὔτε περιγράφεται ἡ ἴδρυσις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁμως, εὐθύς στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου, κατόπιν ἀπὸ τὴν σύντομη περιγραφὴ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, ἔχουμε τὴν ἐξιστόρησιν τῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας μας. Δηλαδή, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, ἀρχίζει ἡ σχετικὴ περιγραφὴ, πού, καθὼς ξέρομε, εἶναι καὶ ζωηρὴ καὶ χαρακτηριστικὴ.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ κείμενο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅταν συμπληρώθηκαν πενήντα ἡμέρες ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν μαζεμένοι ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι σ' ἓνα μεγάλο σπῆτι. Ἐκεῖ, κατὰ τὴν περιγραφὴ, ἔγινε ξαφνικὰ ἓνας μεγάλος κρότος, πού ἐρχότανε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι' ἔμοιαζε σὰν νὰ ἔπεφτε δυνατὸς ἄνεμος. Αὐτὸς ὁ τρομερὸς κρότος ἐγέμισεν ὅλο τὸ σπῆτι, ὅπου εὐρίσκοντο καθισμένοι οἱ Ἀπόστολοι. Τότε εἶδανε μ' ἐκπληξιν νὰ φανερώωνται καὶ ξεχωρίζονται ἀπὸ πᾶνους τους φωτεινὲς γλῶσσες κατὰ σὰν γλῶσσες ἀπὸ φωτιά! Κι' ἔπειτα εἶδαν ὅτι, ἡ καθεμιὰ πύρινη γλῶσσα ἐκάθισε ἐπάνω ἀπὸ καθένα Ἀπόστολον. Αὐτὸ ἦτανε ἓνας συμβολισμὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ κατόπιν ἀπ' αὐτὸ τὸ θεῖον ὄραμα, ὁ νοῦς ὅλων τῶν Ἀποστόλων ἐγέμισεν ἀπὸ φώτισιν κι' ἀπὸ σοφίαν. Κατάλαβαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι γιὰ νὰ κηρύξουν τὴν θρησκεία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον. Καὶ προσέτι, σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφὴ, ἄρχισαν νὰ μιλοῦν διάφορες γλῶσσες, ὅπως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοὺς ὠδηγοῦσε νὰ τὶς προφέρουν.

Αὐτὴ ἡ θεία ἐπιφοίτησις ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, πρὶν ἀκόμα οἱ Ἀπόστολοι σκορπισθοῦν. Τότε στὴν ἀγίαν πόλιν κατοικοῦσαν Ἰουδαῖοι, μὰ καὶ πολλοὶ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἀπὸ κάθε ἔθνος. Καὶ σὰν ἔμαθαν τί συνέβη, ἐμαζεύθηκε πολὺ πλῆθος κόσμου γιὰ νὰ μάθῃ λεπτομέρειες. Σὰν ἐπλησίασαν λοιπὸν ἔμειναν ὅλοι κατάπληκτοι, γιὰτὶ ἔκαναν τοὺς Ἀποστόλους νὰ μιλοῦν σὲ διάφορες γλῶσσες. Ὁ κάθε ξένος τοὺς ἄκουε νὰ τοῦ μιλοῦν στὴν δική του γλῶσσα! Κι' ὅλοι ξαφνιαζόνταν κι' ἐθαύμαζαν. Συχνὰ μάλιστα ἔλεγαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο.:

— Μὰ ὅλοι τους, αὐτοὶ πού τώρα μᾶς μιλοῦν δὲν εἶναι Γαλιλαῖοι; Καὶ πῶς ἔμεις ἀκούμε νὰ μιλοῦν στὴ δική μας μητρικὴ γλῶσσα ὁ καθένας μας; Καὶ οἱ Πάρθοι καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Ἑλαμίτες καὶ οἱ ἄλλοι πού κατοικοῦν στὴν Μεσοποταμία, στὴν Ἰουδαία, στὴν Καππαδοδοκία, ἀκόμα καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Πόντου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς Ἀσίας, τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Παμφυλίας κι' ἐκεῖνοι πού ἔρχονται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ δυτικώτερα ἀκόμα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Λιβύης καὶ τῆς Κυρήνης καὶ οἱ προσωρινὰ κατοικοῦντες ἐδῶ

Ρωμαῖοι, τόσο οἱ Ἰουδαῖοι ὅσο καὶ οἱ ξένοι, οἱ Κρήτες ἀκόμα καὶ οἱ Ἄραβες, ὅλοι, ὅλοι ἀκοῦμε νὰ μᾶς μιλοῦν αὐτοὶ στὶς δικές μας γλῶσσες καὶ νὰ μᾶς περιγράφουν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ!»

Αὐτὰ ἔλεγαν. Κι' ἐθαύμαζαν καὶ ἀποροῦσαν.

—Τὶ νᾶναι τοῦτο τὸ θαῦμα; λέγανε μεταξύ τους.

Μερικοὶ τότες ἄρχισαν νὰ κοροϊδεύουν κι' ἔλεγαν πὼς τάχα εἶχαν πιεῖ πολὺ κρασί ἀγίνωτο..

*

Ὁ Πέτρος λοιπὸν τότε ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ.

Ἔστάθῃ στὴ μέση τοῦ λαοῦ, κοντὰ στοὺς ἔνδεκα Ἀποστόλους, καὶ εἶπε ζωηρὰ σ' ὅλους:

— Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ ὅλοι σεῖς οἱ ἄλλοι ποὺ κατοικεῖτε στὰ Ἱεροσόλυμα, ἀκοῦστε με. «Μάθετε τοῦτο, ποὺ θὰ σᾶς εἰπῶ, καὶ κρατῆστε καλὰ τὰ λόγια μου στ' αὐτιά σας. Δὲν συμβαίνει αὐτὸ ποὺ στραβὰ τὸ φαντάζεστε, δηλαδὴ πὼς αὐτοὶ ἔχουν μεθύσει. Ὅχι. Ἐπειτα τώρα εἶναι πρῶτῃ. Τρεῖς ὥρες εἶναι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Μὰ αὐτὸ ποὺ τώρα συμβαίνει ἐδῶ, μπροστὰ σας, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τὸ εἶπεν ὁ προφήτης Ἰωήλ: «Θὰ γίνῃ στὶς μελλοντικὲς μέρες, ὅπως λέγει ὁ Θεός, τοῦτο: Θὰ ἐμφυσήσω ἐγὼ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου τὸ Ἅγιον πάνω σὲ κάθε ἀνθρώπινο σῶμα καὶ θὰ προφητεύσουν οἱ γιοὶ σας καὶ οἱ θυγατέρες σας, καὶ τὰ μωρὰ σας παιδιὰ θάϊδοῦν ὀράματα, καὶ οἱ γεροντώτεροι θὰ ἴδοῦν σχετικὰ ὄνειρα. Ἀκόμη καὶ στοὺς δούλους μου καὶ στὶς δοῦλες μου, σὲ κείνες τὶς μελλοντικὲς μέρες θὰ ἐμφυσήσω ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου καὶ θὰ προφητεύσουν κι' ἐκεῖνοι. Καὶ θὰ δώσω τερατώδη σημεῖα καὶ πάνω στὸν οὐρανὸ καὶ κάτω στὴ γῆ, αἶμα καὶ φωτιά καὶ καπνὸ σὰν σύννεφα. Ὁ ἥλιος θὰ γυρίσῃ σὲ σκοτάδι καὶ τὸ φεγγάρι θὰ γίνῃ αἶμα πρὶν νᾶρθῃ ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς ἡμέρα τοῦ Κυρίου. Καὶ θὰ συμβῆ ὥστε ὁ καθένας ποὺ θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου νὰ σωθῆ».

Κατόπιν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πρόλογον ὁ Πέτρος ἐξακολούθησεν ἔτσι:

— Ἄνδρες Ἰσραηλιῖτες, ἀκούσετε αὐτὰ τὰ λόγια μου: Τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ποὺ τὸν ἔστειλεν ὁ Θεός, ἀφοῦ τὸν ἀπέδειξε σὲ σᾶς μὲ δυνάμεις καὶ μὲ τερατώδη σημεῖα, ποὺ μ' Αὐτὸν τὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς μπροστὰ σας, καθὼς καὶ σεῖς καλὰ τὸ ξέρετε, αὐτὸν ἔσεῖς σύμφωνα μὲ ὠρισμένη θέληση καὶ πρόγνωση τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐπιάσατε καὶ μὲ χέρια παράνομα τὸν ἐσταυρώσατε. Ὁ Θεὸς ὅμως τὸν ἀνέστησε καὶ τὸν ἀπέλυσεν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ θανάτου, γιατί δὲν μποροῦσεν ὁ θάνατος νὰ τὸν κρατῆ..»

Ἐξήγησε κατόπιν ὁ Πέτρος μπροστά στὸν λαὸν τὰ λόγια τοῦ Δαυὶδ γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ κατέληξε μὲ τὴν κατηγορία ὅτι, αὐτὸν τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἐσταύρωσαν..

Ὅλοι ὅσοι ἄκουσαν τὰ λόγια τοῦ Πέτρου, ἐσυλλογίσθησαν τότε ὅτι, σωστὰ τὰ λέει καὶ ὅτι, αὐτοὶ εἶναι ἔνοχοι.. Καὶ εἶπαν στὸν Πέτρο καὶ στοὺς ἄλλους ἕνδεκα Ἀποστόλους:

— Τί πρέπει νὰ κάμωμε, ἀδελφια μας;

— Νὰ μετανοήσετε καὶ νὰ βαπτισθῆτε, τοὺς εἶπεν ὁ Πέτρος, ὁ καθένας σας στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ σᾶς συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες καὶ νὰ πάρετε τὴν εὐλογία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιὰ σᾶς εἶναι ὅλα καὶ γιὰ τὰ παιδιά σας καὶ γιὰ ὅλους, ὅσο μακριὰ καὶ νᾶναι, ὅταν τοὺς προσκαλέσῃ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας.»

Μ' αὐτὰ καὶ μ' ἄλλα πειστικὰ λόγια ἐμίλησαν ὁ Πέτρος καὶ κατόπιν οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι. Κι' ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁμιλία πολλοὶ μὲ χαρὰ ἐδέχθησαν τὴν νέα διδασκαλία, τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ κι' ἐβαπτίσθησαν Χριστιανοί.

Ἔτσι τὴν πρώτην ἐκείνη ἡμέρα τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, ἐβαπτίσθησαν καὶ γίνανε Χριστιανοὶ περίπου τρεῖς χιλιάδες ψυχές.

Ἰδρῦθη λοιπὸν ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ μεγάλη θρησκεία τῆς Ἀληθείας ποὺ σιγὰ σιγὰ κατέκτησε τὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη τῆς γῆς!

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

«Ὡσπερ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ μελαίνῃ πνέει ἀνεμὸς τις ἄγριος, καὶ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα κινεῖ, καὶ ἐρευνᾷ, καὶ σειεῖ οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πεσὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, καὶ ὢν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, κλονεῖται τῷ δεινῷ ἀνέμῳ τῆς ἁμαρτίας πνέοντι, καὶ σειεῖται καὶ κινεῖται... Ὅμοιος ἐστὶν ἡμέρα φωτὸς καὶ ἄνεμος θεῖος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πνέων καὶ ἀναπύχων τὰς ψυχὰς, τὰς οὔσας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς τοῦ θεικοῦ καὶ διανοόμενος πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς λογισμούς, καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναπύχων καὶ ἀναπαίων ἀναπεύσει θεϊκῇ καὶ ἀλαλήτῳ».

(Μακάριος Αἰγύπτιος).

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ

ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Συχνά λέγεται και γράφεται, πώς λιγαστεύει ολόενα στο λάο μας και πώς τείνει να εκλείψει το ζωογόνο και γνήσιο θρησκευτικό συναίσθημα· και πώς—τάχα—κατήντησε μια στείρα και άναιμη τυπολατρεία κι' ένας άμυρόβλητος άνασασμός.

Και βέβαια στις μεγάλες πολιτείες, που φυσούν χίλιοι δυό άνεμοι και ο άγώνας τής ζωής είναι πολύ σκληρός, κι' ο καθένας ζή μονάχος του και τραβά άγριεμένος και καχύποπτος το δρόμο του, παρατηρείται, ασφαλώς, κάποια του χαλάρωση. Έξω όμως στην ύπαιθρό μας, κι' έδω στα νησιά πολύ περισσότερο, αισθάνεται κανείς χεροπιαστά, πόσον άνεδαφικό και πόσο σφαλερό είναι το συμπέρασμα αυτό.

*

Κανένας άλλος λαός στον κόσμο έλο δέν βρίσκει τόσο πλέρια δλοκληρωμένη, την πνευματική του ένότητα μέσα στη θρησκευτική του συνείδηση, όπως ο ίδιός μας. Η Έλληνοχριστιανική μας Παράδοση είναι εκείνη που του καθορίζει και του κατευθύνει, όχι μονάχα την ιστορική του πορεία, αλλά και τις λεπτομέρειες άκόμη τής καθημερινής του ζωής. Από αυτήν άντλει δύναμη και παραγοριά. Αυτή τον έμπνέει· κι' αυτή μετουσιώνεται μέσα στη ψυχή του σε φλογερή πίστη και σε ιερώτατη άξία που συνέχει τον κοινωνικό μας σχηματισμό και βαθαίνει και κραταιώνει τον Έθνισμό μας...

*

Δέν ύπάρχει στο νησί αυτό βουνοκορφή, ούτε ισκιωμένη και δροσερή λαγκαδιά και ρεμματιά, ούτε και κυματόδαρτος κάβος, που να μη στολίζεται από ένα έξωκλήσι, που το βλέπεις να ύψώνεται ώμορφοστολισμένο και κάτασπρο επάνω του. Οί Δυτικοί και οί Βορεινοί άνεμοι δέν έξεχύθησαν έδω—σάν άγριεμένα τελώνια—να ξεθεμελιώσουνε τις συνήθειές του και τὰ έθιμά του. Κι' έτσι, ή ζωή του λαού συνεχίζεται έδω, χωρίς διακοπές και χωρίς χάσματα με τὰ περασμένα και μ' έναν άνώτερον δραματισμό, που είναι κολοθεμελιωμένος επάνω στις ώραιες και τίμιες παραδόσεις μας· που είτε το θέλομε είτε όχι, αυτές άποτελοϋν την θεοκάμωτην, άκατάλυτη και μυστική πανοπλία τής Φυλής μας.

*

Όπως δέ παλαιότερα οί άρχαίοι μας πρόγονοι, έτσι κι' οί άγαθοί νησιώτες σήμερα, αισθάνονται σάν άνάγκη τους να βλέπουνε τή φύση τριγύρω τους να καθαγιάζεται από την παρουσία

τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἀγίων του· καὶ ὑψώνουν, σὲ κάθε βῆμα, κάποιο ἐκκλησάκι, πού ἀντικόβει τῇ μοναξιά, ἡμερεύει τὴν ἀγριάδα, κάνει πιὸ τριανταφυλλένια τὰ σύννεφα τῆς αὐγῆς καὶ μουσικώτερο καὶ ὑποβλητικώτερο τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων στοὺς ἀνέμους. Καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοὺς δὲν τοὺς τιμοῦν, μονάχα λατρευτικά κι' εὐλαβικά· ἀλλὰ τοὺς νοιώθουν παραστάτες των, στὸν καθημερινό τους βαρὺ μόχθο καὶ γεμάτους ἀπὸ καλωσυνάτη συγκατάβαση σὲ κάθε τους δύσκολη περίσταση.

Κι' ὄχι μονάχα πανηγυρίζουνε τακτικώτατα καὶ μὲ ιδιότυπον ἐντελῶς τρόπο τὶς ἐτήσιες μνήμες τους, ἀλλὰ—κατὰ κανόνα— σ' αὐτοὺς καὶ στὴν προστασία τους καταφεύγουν, κατὰ πρώτιστο λόγο, σὲ κάθε τους χρεῖα ἢ ἀρρώστια καὶ βιοτικὴν ἀνάγκη.

*

Τριακόσιες πενήντα Ἐκκλησίες καὶ Ἐξωκκλήσια ἔχει σήμερα τὸ νησί μου. Καὶ τὸ λέω αὐτό, μὲ συγκίνηση καὶ μὲ ὑπερηφάνεια. Γιατὶ οὔτε μιὰ ἀπὸ τὶς Ἐκκλησιᾶς αὐτὲς δὲν ὑπάρχει, πού νὰ μὴ διατηρῆται καλοπεριποιημένη καὶ πεντακάθαρη. Κι' οὔτε ἓνα Ἐξωκκλήσι δὲν βρίσκεται πού νὰ παρουσιάξῃ τὴν θλιβερὴν εἰκόνα τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἐρήμωσης. Ἡσυχὰ γλυκὰ τοπία σὲ περιτριγυρίζουν. Βουναλάκια ἡμερα πλημμυρισμένα ἀπὸ χρυσὸ φῶς. Οὐρανὸς γαλανὸς περίγυρα. Μιὰ θάλασσα ζαφειρένια, γεμάτη ἀπὸ καλωσύνη καὶ φαιδρότητα. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τῇ γλυκύτατῃ φύσῃ, προβάλλουν οἱ μικροὶ αὐτοὶ ναοὶ· καὶ γίνονται ἔτσι ἀπαλώτερες ἀκόμη οἱ πλαγιὲς τῶν βουνῶν, ἡμερώνουν περισσότερον οἱ κυματόδαρτοι κάβοι κι' αἰσθάνεσαι ν' ἀναβρῦξῃ ἀπὸ παντοῦ ἡμερότητα καὶ καλωσύνη. Ἔτσι,—σὰν συντριβάνι ἀπὸ ἄσπρο καὶ τριανταφυλλένιο φῶς—τινάζονται ὅλο λάμψη καὶ πλοῦτο, μέσα στὴν χειμωνιάτικη ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ ἀνθισμένες ἀμυγδαλιές. Συγκρίνετε τώρα—μὲ ἀθόλωτο ἀπὸ προκατάληψη μάτι—τὴν ἡμερὴ, τὴν μοσχοβολημένη, τὴ φωτοπλημμύριστὴν αὐτὴ νησιώτικὴν Ἑλληνικὴ φύση μὲ τὶς σκοτεινές, τὶς μονότονες καὶ τὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῶν βουβῶν κάμπων καὶ τῶν δασοσκέπαστων ὑψηλῶν βουνῶν τῆς ξηνητιάς, πού εἶναι ὅλο ἀγριάδα καὶ βλοσυρότητα. Καὶ θυμοῦμαι τώρα, μὲ πόσῃν ἀγωνία καὶ μὲ πόσῃ λαχτάρα ἀναζητοῦνται μάταια σ' ἄλλες χῶρες, πού βρέθηκα, ἓνα ἄσπρο καμπαναριδὸ πού νὰ ὑψώνεται στὸν ὀρίζοντα ἀνάμεσά τους νὰ ἡμερεύῃ τὸ νοῦ καὶ νὰ σκορπίζῃ στὴν καρδιά τῇ ζεστασιά καὶ τὸ παρήγορο μήνυμα τῶν Οὐρανῶν. Ἄηχος, ἄσαρκος καὶ ἄσμος μοῦ φαινότανε γύρω μου ὁ κόσμος. Κι' ἔκλεινα σφικτὰ τὰ μάτια μου γιὰ νὰ ξαναφέρω μπροστά μου τὸ μεθυστικὸ αὐτὸ ὄραμα τῆς Παραδεισιακῆς αὐτῆς καὶ θεοφρούρητης νησιώτικης φύσης...

Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὸ βράδυ, μόλις ἐκτύπησαν οἱ καμπάνες, ἡ ἐνοριακὴ μας ἐκκλησία τοῦ Ταξιάρχῃ ἐγέμισεν ἀπὸ κόσμον καὶ ἀπὸ ἔντονη ζωὴ καὶ κίνησι. "Ἐνας ἕνας ἐφθάναν οἱ καλοὶ συντοπίτες μου ἐνοριῖτες. Μικροὶ μεγάλοι. "Ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Καὶ τοὺς ἔβλεπα νὰρχωνται μ' εὐλάβεια· καὶ, χωρὶς τῆ στέγνα τῆς τυπικότητος νὰ παίρνουν τὸ κερί τους, νὰ τ' ἀνάβουν στὰ μανουάλια καὶ νὰ προχωροῦν κατόπιν διακριτικὰ καὶ νὰ πιάνη ὁ καθένας τὴ θέση του. Δὲν ἔλειψε κανένας. Καὶ μὲ βαθειά μου συγκίνηση ἔβλεπα, πόσον—ἐκ βαθέων—ἀναβρῦζει τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα στὸ λαὸ μας. Καὶ πόσον ἀνεξίτηλα ἔχει σφραγίσει ἡ Ὁρθόδοξη πίστι μας τὴν Ἐθνικὴ μας προσωπικότητα· ἀλλὰ καὶ τί στέρεο, τί ἀκατάλυτο καὶ τί ἀθάνατο στήριγμα εἶναι γιὰ τὸ λαὸ μας ἡ Ὁρθοδοξία του, μέσα στὸ σίφουνα ἢ τὸν ἱλιγγο τῆς σημερινῆς ὕλιστικῆς ζωῆς.

*

"Ὑστερα ἀπὸ τὴν Ἀποκαθήλωση, ποὺ ἡ τελετὴ τῆς ἐγένηκε μὲ κατάνυξη μεγάλη, αἰσθάνθηκα σὰν χρέος μου νὰ εἰπῶ δύο λόγια ἀπλᾶ στοὺς συντοπίτες του καὶ νὰ τοὺς ἐξηγήσω τὴ συμβολικὴ σημασία καὶ τὴ λυτρωτικὴ δύναμι τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Τοὺς εἶπα, τί ἦτανε πρῶτα καὶ πῶς τὸν ἐχρησιμοποιοῦσαν γιὰ τοὺς βαρυποινίτες οἱ Ρωμαῖοι. Καὶ πῶς τώρα ἔχει γίνῃ τὸ τρισάγιο σύμβολο τῆς θυσίας τοῦ ἀτόμου γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ. Τοὺς εἶπα ἀκόμη, πῶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ποὺ τὸν εἶδεν ὀλοφώτεινο στὸν Οὐρανό, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ γύρω του «ἐν τούτῳ νίκα», ὁ τίμιος Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ μας καθορίζει τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Φυλῆς μας. Αὐτὸν ἔχουμε στὶς σημαῖες μας. Αὐτὸς στολίζει τὰ στέμματα τῶν Βασιλέων μας. Αὐτὸς γίνεταί παράσημο ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς. Κι' αὐτὸς εὐλογεῖ στὸν τάφο μας τὸν αἰώνιο ὕπνο μας...

Οἱ καλοὶ μου συνενοριῖτες μ' ἄκουσαν μὲ συγκίνηση μεγάλη καὶ μὲ δακρυσμένα μάτια. "Ὡ! δὲν ὑπάρχει —ἀλήθεια μεγαλύτερη δύναμη γιὰ τὸ Ἔθνος μας ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ἀπόθεμα στὰ ἔγκατά του τοῦ θρησκευτικοῦ μας Ὁρθόδοξου βιώματος. Σ' αὐτὸ ὀφείλει τὴν ἐπιβίωσιν του. Χάρις σ' αὐτὸ βρίσκειτῃ ἀδιάσπαστα ἐνωμένο ἀμετὰ ζώντων καὶ νεκρῶν». Σ' αὐτὸ ὀφείλει τὸ δροξασμὸ του. Σ' αὐτὸ τὴ δημοκρατικὴ του ψυχὴ ἢ διοίκησιν. Καὶ σ' αὐτὸ ὅλα τ' ἀνθήματα τοῦ πολιτισμοῦ του, σὲ κάθε εἶδος τέχνης...

*

"Ὑστερα ἀπὸ τὴν ὁμιλία μου ἐγένηκεν ἡ λεγομένη «φέρτα» γιὰ τὸν ψάλτη. Ἡ «φέρτα» αὕτη εἶναι ἕνα ὠραιότατο τοπικὸν ἔθιμο, ποὺ δὲν ξέρω ἂν γίνεταί ἄλλου. Καὶ γι' αὐτὸ, αἰσθάνομαι

τὴν ἀνάγκη νὰ εἰπῶ γι' αὐτὸ δύο λόγια, ἐπειδὴ φανερώνει ἓνα ἀνώτερο συναίσθημα τοῦ λαοῦ μας· καὶ ἀποτελεῖ μίαν ἐξαιρετὴ καὶ πολιτισμένην του ἀντίληψιν μέσα στὴν ὑλιστικὴν αὐτὴν ἐποχὴ μας.

Δυὸ φορές τὸ χρόνο—Χριστούγεννα καὶ Πάσχα—γίνεται ἡ «φέρτα» αὐτή. Καὶ ἀποβλέπει στὴν ἔκτακτὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυση τοῦ Ἐφημερίου καὶ τοῦ Ψάλτη. Καὶ ἡ προσφορὰ ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες γίνεται, μὲ μεγάλη προθυμία καὶ μὲ καλοπροαίρετη διάθεση. Γιατὶ ἔχουν τὴ συναίσθησιν, πὼς κοπιᾶζουσι ὀλοχρονῆς καὶ πὼς πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν. Καὶ ἡ προαίρεσή τους αὐτὴ διόλου δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσιν, ὅτι μισθοδοτοῦνται σήμερον. Γιατὶ τὸ θεωροῦν ὑπαχρέωσίν τους νὰ μὴ δείχνουσι ἀδιαφορίαν γιὰ τὴ συντήρησιν τοῦ Ἐφημερίου καὶ τοῦ Ψάλτου τῆς Ἐκκλησίας τους. Καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὸν ἱερέα τους τὴν λογιᾶζουσι ὡς τιμὴν ποὺ προσφέρεται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ Θεό, ποὺ ὁ ἱερέας εἶναι ὁ ἐγκόσμιος ἐκπρόσωπός του.

Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ συνειδητό, πόσο πρόθυμα καὶ πόσον καλοπροαίρετα δίνεται ἡ ἔκτακτὴ αὐτὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι ἡ ἐνορία αὐτὴ τοῦ Ταξιάρχου δὲν ἔχει περισσότερες ἀπὸ ὀγδοήκοντα ἴσως οἰκογένειαι, καὶ ὅτι ἡ «φέρτα» αὐτὴ γιὰ τὸν ψάλτη ἀπέδωκε περισσότερες ἀπὸ χίλιαι πεντακόσιαι δραχμῆς. Ἀνάμεσα δὲ τῆς Λαμπρῆς ἔγινε καὶ ἡ «φέρτα» γιὰ τὸν παπᾶ, ποὺ ἀπέδωκε φυσικὰ περισσότερα.

Ἔτσι γενναϊόδωρα συντρέχει ὁ Εὐγενικὸς νησιώτικος λαὸς τοὺς ἀξιους λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας του καὶ αὐτοὺς ποὺ ὑπερηρετοῦνε εὐσυνείδητα τοὺς ἀγίους ναοὺς...

ΑΝΘΙΜΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗΣ

Ἄσπρον ἔκδομα

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι δύνανται νὰ ἀπευθύνουσι πρὸς τὸν «Ἐφημέριον» ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς αὐτοὺς θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας, εἴτε εἰς ἄλλην εἰδικὴν σελίδα.

ΠΑΡΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΑΣ ΠΑΥΛΟΥ...

(Διδάγματα γιά τούς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τόν βίο
καί τὰ κείμενα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν)

(Τ Ε Λ Ε Υ Τ Α Ι Ο Ν)

«Ἐπιεικής, ἄμαχος, ἀφιλάργυρος». Ἄλλοῦ, ὁ ἀπόστολος συνιστᾷ σέ ὄλους τούς χριστιανούς νά κάνουν ὥστε ἡ ἐπιείκειά τους νά γίνεται γνωστή σέ ὄλους τούς ἀνθρώπους. Ἡ ἐπιείκεια, δηλαδή ἡ μαλακή, ἡ ἀνεκτική, ἡ τρυφερή συμπεριφορὰ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τὰ πιό χαρακτηριστικά, τὰ πιό ἔντονα, τὰ πιό ἐμφαντικά γνωρίσματα ὁποιοῦ ἀκολουθεῖ τόν Χριστό. Ἄν, λοιπόν, τὸ γνώρισμα αὐτὸ πρέπει νά προβάλλεται στὸν βίο κάθε πιστοῦ, ἐννοεῖται πόσο ιδιαίτερα ζωηρὸ πρέπει νά εἶναι πάνω στὸν ποιμένα. Χωρὶς αὐτὸ τὸ προφαντὸ γνώρισμα, εἶναι ἀδύνατο νά παραδεχθῆ κανεὶς σωστὴ καὶ πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ ποιμένος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος τὸ προτάσσει ἐδῶ σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια ἰδιώματα τῆς ἱερατικῆς πολιτείας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ τονίζει μ' ἕνα δεύτερο ἐπίθετο, τὸ «ἄμαχος». Ἄμαχοι πρέπει νά εἴμαστε ὄχι ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἀγάπης, τῆς στοργῆς, τῆς συμπόνιας, τῆς ἀκακίας. Ἄμαχοι στὶς σχέσεις μας μὲ τούς ἀδελφούς καὶ τὰ πνευματικά μας τέκνα. Ὅμοιοι ἔτσι μὲ τὸν Κύριό μας, ποῦ εἶναι τὸ πρότυπο τῆς εἰρηνοποιίας. Καὶ τέλος ἀφιλάργυροι. Ὅλοτελα ἀποσπασμένοι ἀπὸ τὴ γοητεία τοῦ χρημάτων, ἐχθροὶ τοῦ ἀσυμβίβαστοι. Εὐζῶνοι ἀνάμεσα στὰ καλέσματα καὶ τούς πειρασμούς του.

«Τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενος, τέκνα ἔχων ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δὲ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;» Ὁ ἱερεὺς εἶναι καὶ κορυφὴ τῆς «κατ' οἶκον» ἐκκλησίας του, τῆς οἰκογενείας του. Ἐκεῖ θὰ δεῖξῃ, ἔαν εἶναι ἱκανὸς νά τὰ βγάλῃ πέρα καὶ μὲ τὴ διαποίμῃσι ὀλόκληρης τῆς ἐνορίας του. Πῶς; Ἄν πραγματικά καὶ μέσα στὸ σπίτι του κατορθώῃ νά ἰθύνῃ τὶς ψυχές, νά τις κρατῆ στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο πρότυπο. Αὐτὸ θὰ φανῆ κυρίως στὸ πῶς ζοῦν τὰ παιδιά του, ἂν τὰ χαρακτηρίζῃ ἡ ὑποταγὴ στὸν πατέρα τους καὶ τὸ σεμνὸ, τὸ ἄψογο χριστιανικὸ ἦθος. Ἐνας τέτοιος οἰκογενειάρχης εἶναι ἀσφαλῶς ἡδη καλὰ δοκιμασμένος γιὰ ν' ἀναλάβῃ ἀξίως καὶ μὲ ἐγγυήσι τὰ ἡνία πολλῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν. Διότι—ρωτᾷ ὁ ἀπόστολος—πῶς εἶναι δυνατὸν νά ἀποβῇ καλὸς ἐπιμελητὴς καὶ φροντιστὴς μιᾶς ὀλόκληρης ἐκκλησίας ἐκεῖνος ποῦ δὲν καταφέρνει νά στέκεται στὸ τιμῶνι τοῦ δικοῦ του σπιτιοῦ; Ἐνα, λοιπόν, πολὺ εὐγλωττο ἐχέγγυο γιὰ τὴν ἀνάδειξι κάποιου

στο άξίωμα τής ιερωσύνης, είναι ή άξιωσύνη στον χειρισμό τών καθηκόντων του ως άρχηγού μιās χριστιανικής οικογενείας. Άποτυχημένος χριστιανός οικογενειάρχης, αντίγραφο του 'Ηλί-δέν είναι δυνατό—έστω κι' αν έχη όλες τις άλλες άρετές και τὰ χαρίσματα—νά κριθή ίκανός για νά ένδυθῆ τήν ιερατική χάρι.

«Μή νεόφυτος, ίνα μή τυφωθείς εις κρίμα έμπέση του διαβόλου». Για ν' άνεβῆ κανείς στο ύψηλό άξίωμα τής ιερωσύνης, πρέπει νά είναι καλά δοκιμασμένος, παλιός μαθητής του Χριστού. 'Η νεότης είναι επικίνδυνο πράγμα, γιατί εύκολα μπορεί ό διάβολος νά άναποδογυρίση ένα νεόφυτο, νά τόν παρασύρη στην έπαρσι.

«Και μαρτυριάν καλήν έχειν από τών έξωθεν...». 'Υπάρχουν για τόν ήγέτη, δύο πραγματικότητες. 'Η πρώτη είναι. ό βίος του και οί προθέσεις του. 'Η άλλη είναι ή αντίληψις που έχει ή κοινή γνώμη γύρω του γι' αυτόν τόν βίο και γι' αυτές τις προθέσεις. Πρέπει, λοιπόν, νά μήν άρκήται στην πρώτη, αλλά έξ ίσου νά άναγνωρίζη και νά παραδέχεται και τή δεύτερη. Πρέπει όχι μόνο τή συνείδησί του, αλλά και τὸ τί φρονοῦν οί άλλοι γι' αυτόν νά λαβαίνει υπ' όψιν του. Πρέπει όχι μόνο ό ίδιος νά μή βρίσκη ψεγάδι πάνω του, αλλά νά είναι κι' οί άλλοι γύρω του παρόμοιοι θεαταί τών κινήσεών του και τών πράξεών του. Δέν άρκει, λοιπόν, ή συμμαρτυρία του πνευματικού, αλλά είναι επίσης άπαραίτητη κι' ή συμμαρτυρία του λαού.

Αυτό είναι ένα γενικώτερο δίδαγμα που βγαίνει από τόν πάρα πάνω, στίχο, όπου, κατά πάσαν πιθανότητα γίνεται λόγος για τήν υπόληψι που θα έπρεπε νά τρέφουν για τόν κληρικό όχι μονάχα οί χριστιανοί, αλλά κι' οί έθνικοί, άνάμεσα στους όποιους ζούσε.

«Μηδεις σου τής νεότητος καταφρονείται» (Α' Τιμοθ. δ' 12). 'Ο πιστός έχει δύο ηλικίες. Τή σαρκική και τήν πνευματική. Μπορεί κάλλιστα, νά είναι νέος στα χρόνια κι' όμως ως χριστιανός νά είναι ώριμος, άπηρτισμένος. 'Ο Τιμόθεος άνῆκε άκριβώς σ' αυτή τήν κατηγορία. 'Εκείνο, που θα προκαλούσε γύρω του τόν σεβασμό και τήν ύπακοή, δέν ήταν βέβαια ή σωματική νεότης του, αλλά ή ψυχική του πολιότης.

«Τύπος γίνου τών πιστών» (Α' Τιμοθ. δ' 12). 'Ο λαός είναι φυσικό νά έχη ως πρότυπο πρὸς μίμησι τόν ποιμένα του. Κι' ό ποιμήν, με τέτοια συναίσθησι, προσπαθει σέ όλα και με κάθε άκρίβεια νά άντιγράφη τόν Κύριο, ώστε στον δικό του βίο και στον βίο τών πιστών νά δοξάζεται άκριβώς ό 'Ιησούς.

«Μή άμέλει του έν σοι χαρίσματος, ό έδόθη σοι.. μετά επιθέσεως τών χειρών του πρεσβυτερίου» (Α' Τιμόθ. δ' 14). 'Η ιερωσύνη είναι τὸ πιὸ άκριβδὸ από τὰ τάλαντα, που ό Κύριος έναποθέτει στα χέρια τών ανθρώπων. Γι' αυτό άκριβώς όχι μονάχα ή άξία δια-

φύλαξις του, ἀλλὰ κι' ἡ εὐλογημένη ἐμπόρευσις του ἀπαιτοῦν τὴν μεγαλύτερη προσοχή, τὴν περισσότερη φροντίδα, κόπους καὶ κίνησι χωρὶς ἀνάπαυλα. Γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν χρειάζεται τόση μέριμνα, τόση ἐπιμέλεια, τόση ἐγρήγορις, ὅσο γιὰ τὸ νὰ κρατῆ κανεὶς ψηλὰ τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης καὶ νὰ τὸ κάνη καρποφόρο κι' ἀποδοτικό.

«Πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται» (Β' Τιμοθ. γ' 12) Ἄν ὁ Διάβολος ἀντιστρατεύεται σὲ κάθε χριστιανό, πολὺ περισσότερο εἶναι φυσικὸ νὰ πλήττη τοὺς ταγοὺς τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν πράγματι αὐτοὶ ἐργάζονται γιὰ τὴν πρόοδο τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἐνδιαφέρεται πιὸ πολὺ νὰ ἐξουδετερώσῃ τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ἀντιπάλου στρατοπέδου. Γι' αὐτὸ καὶ βρίσκει χίλιους δύο τρόπους, ὥστε νὰ προκαλῆ καταφορὰ τοῦ κόσμου ἀπέναντι τῶν ἀξίων ποιμένων.

«Ἐλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ» (Β' Τιμοθ. δ' 2). Γιὰ νὰ κρατηθοῦν οἱ ψυχῆς στὴν ἀλήθεια καὶ στὴν ἀρετῆ, ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους τὶς ἔχει ἐμπιστευθῆ ὁ Κύριος πρέπει νὰ ἀγρυπνοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ μέσα τῆς Χάριτος. Πρέπει νὰ δακτυλοδεικτοῦν τὴν ἁμαρτία, νὰ ἐφαρμόζουν δὲ ἄλλοτε τὴν αὐστηρότητα κι' ἄλλοτε τὸν παρηγορητικὸ προτρεπτικὸ καὶ στηρικτικὸ λόγο, ἔχοντας πάντα ἀπεριόριστη μακροθυμία καὶ παίρνοντας τὰ ὄπλα τους ἀπὸ τὸ πᾶμπλουτο ὄπλοστάσιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Στὴν ἀλλεπάλληλη αὐτὴ καὶ ποικιλότητι μεταχείριση, δὲν πρέπει νὰ κουράζονται καὶ νὰ ἐξαντλοῦνται, γιὰτὶ ἡ ψυχὴ τους θὰ ἔχη ἀπλωθῆ στὴν ἔκτασι τῆς θείας ἀγάπης, πού δὲν ἔχει τέλος καὶ γιὰτὶ ὁ Κύριος, μέσ' ἀπὸ τὴν Γραφή, τοὺς παρέχει κάθε φορὰ καὶ νέους τρόπους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς ἁμαρτίας. Ἄρκει ὁ ποιμὴν νὰ μὴν ἐμπιστεύεται αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι στὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴ συναίσθησι ὅτι τὴ δύναμι καὶ τὴν στρατηγικὴ εὐελιξία του τὶς παίρνει ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα Χριστό.

«Τὴν διακονίαν πληροφόρησον» (Β' Τιμοθ. δ' 5). Τὸ ρῆμα πληροφορῶ σημαίνει ἐδῶ: φέρω σὲ πέρας, σὲ πληρότητα. Ἡ προτροπή, λοιπόν, τοῦ Παύλου ἔχει τὴν ἔννοια: «μὴ σταματᾶς αὐτοῦ πού βρίσκεσαι, ἀλλὰ προχώρει, ὀλοκλήρωσε τὸ ποιμαντικὸ σου ἔργο, ἕνα ἔργο πού πάντα ἔχει κι' ἄλλα περιθώρια ἀναπτύξεως, συμπληρώσεως, τελειοποιήσεως».

«Λουκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμοῦ» (Β' Τιμοθ. δ' 11). Ὁ πιὸ πιστός, ὁ πιὸ ἀφωσιωμένος ἀπὸ τοὺς συνεργούς καὶ ἀκολούθους του ἦταν ὁ ἱατρὸς Λουκᾶς, πού ὁ ἀπόστολος τὸν εἶχε παραλάβει μαζί του

ἀπὸ τότε πού ἄφησε τὴν Ἀσία καὶ διαπεραιώθηκε στὴν Μακεδονία. Ἄλλοι, ὅπως ὁ Δημᾶς, τὸν εἶχαν ἐγκαταλείψει μαζί μὲ τὸν Χριστό. Ἄλλοι, ὅπως ὁ Ἀκύλλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα, ὁ ἴδιος ὁ Τιμόθεος, ὁ Τυχικός κι' ὁ Τίτος, βρισκόνταν μακριὰ του γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Ὁ Λουκάς, ὅμως, ἀποτελοῦσε σωστὴ σκιά του, ἦταν καθ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα, σχεδὸν ἀδιάλειπτα κοντά του. Εἶναι πολὺ ὠραῖο νὰ ἔχη κανεὶς τόσο ἀναπόσπαστους βοηθοὺς καὶ συνοδοιπόρους σ' ἓνα μεγάλο καὶ γεμᾶτο πολυποίκιλες πίκρες ἔργο. Αὐτὴ ἡ «μοναδικότης» τοῦ Λουκά τὸν κάνει νὰ μοιράζεται στοὺς αἰῶνες ἓνα μέρος τῆς δόξης τοῦ Παύλου.

«Τοῦτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτη, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ» (Τίτ. α' 5). Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐπιτελέσῃ ὅλα μόνος του, ἀκόμη κι' ὁ πιὸ μεγάλος, ὁ πιὸ ἱκανός, ὁ πιὸ δόκιμος. Ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμε τὸ πᾶν. Καὶ τὸ ὠμολογοῦσε. Ἀπέμενε πάντα κάτι, στίς περισσότερες φορές ἀρκετὰ σπουδαῖο, πού τὸ ἀνέθετε στοὺς ἀξιότιμους συνεργοὺς του, ὅπως τὴν ἐπ' ἀνδρωσι τῆς κρητικῆς Ἐκκλησίας μὲ πρεσβυτέρους, πού τὴν ἀνέθεσε στὸν Τίτο.

Ἡ φωνὴ του, μὲ τὰ ἴδια λόγια, διασχίζει τοὺς αἰῶνες κι' ἀπευθύνεται σὲ ὅλους τοὺς ποιμένες καὶ προπαντὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν περιοχῶν ὅπου ἐκεῖνος πρῶτος φυτούργησε τὸν Χριστιανισμό. Σὰς ἄφησα—τοὺς εἰδοποιεῖ—γιὰ νὰ συμπληρώσετε τὴν ἀποστολή μου, νὰ γεμίσετε τὰ κενά. Μακάριοι ὅποιοι ἀκούνε αὐτὴ τὴ φωνή, μὲ τὴ συναίσθησι ὅτι εἶναι ἐντολοδόχοι καὶ συνεχισταὶ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων.

«Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον» (Τίτ. α' 7). Ὁ κληρικός εἶναι οἰκονόμος, διαχειριστής, ταμίας τῆς θείας Χάριτος. Πρέπει, λοιπόν, ὁ ἴδιος νὰ διακρίνεται γιὰ καθαρότητα βίου καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους νὰ ἔχη ἐξαγιασθῆ ἀπ' αὐτὴ τὴ χάρι. Τίποτε πάνω του δὲν πρέπει νὰ βρῖσκη ὁ κόσμος τὸ ψεκτὸ καὶ τὸ κατηγορήσιμο.

«Ἐντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατός, ἢ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχῃ» (Τίτ. α' 9). Ἡ φαρέτρα τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὀρθὴ πίστις, πού βρῖσκεται ἀπὸ τὴν Γραφὴ καὶ στὴν ἄμωμη παράδοσι. Ἀπὸ ἐκεῖ παίρνουν τὰ βέλη γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸ κακό. Τὸ φαρμακεῖο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐπίσης ἡ Γραφὴ κι' ἡ παράδοσις. Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ θεράποντες τῶν ψυχῶν παίρνουν ὅλα τὰ μέσα, γιὰ νὰ τὶς ἀνορθώσουν καὶ νὰ στηρίξουν στὸ θεῖο θέλημα.

«Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς ἡμῶν σου περιφρονεῖτω» (Τίτ. β' 15). Τὸ κύρος τῆς διοικούσης,

ποιμαινούσης και διδασκούσης Ἐκκλησίας εἶναι ἀπόλυτα ἐπιβλητικό. Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχει τόσο βάρος στὶς συνειδήσεις ὅσο αὐτό, ἀρκεῖ ἐκεῖνοι πού τὸ ἀσκοῦν νὰ βρίσκωνται εὐθυγραμμισμένοι καὶ στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα μὲ τὴν ὀρθή πίστι καὶ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Ὑψίστου. Ὁ παρακλητικός καὶ ὁ ἐλεγκτικός λόγος τοῦ κλήρου δὲν ἐπιδέχεται καμμιά ἀντίρρηση καὶ δὲν ἀνατρέπεται ἀπὸ καμμιά δύναμι στὸν κόσμο. Τίποτε στὸν κόσμο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν θέσῃ σὲ περιφρόνησι καὶ παραμέρισμα. Βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὶς ψυχές, πάνω ἀπὸ τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες τοῦ κόσμου, πάνω ἀπὸ τοὺς γηίνους νόμους καὶ θέσμια. Γιατὶ δὲν εἶναι παρὰ ὁ λόγος τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, τοῦ κτίστου καὶ κυριάρχου τῶν ὅλων.

«Παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὁνήσιμον» (Φιλήμ. 10). Ὁ Ὁνήσιμος, πρῶην δούλος τοῦ Φιλήμονος, εἶχε ἀναγεννηθῆ στὴ χριστιανικὴ πίστι, ἀκούοντας τὴ διδαχὴ τοῦ Παύλου στὴ Ρώμη, ὅταν ὁ ἀπόστολος ἦταν ὑπόδικος ἐκεῖ. Ὑπῆρξε, ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἕνα τέκνο του γεννημένο μέσα στὰ δεσμά. Παντοῦ, μὲ ὅποιεσδήποτε συνθήκες, ἀκόμη καὶ τὶς πιὸ δυσμενεῖς, ἡ Χάρις καρποφορεῖ, ἀρκεῖ νὰ μὴ χάνουμε τὴν πίστι καὶ τὴν ὑπομονή μας. Κι' οἱ ἄλυσσίδες ἀκόμη μποροῦν νὰ γίνουν προϋπόθεσις ἀποστολικῶν κατορθωμάτων.

«Ἴνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτὸν μοι προσοφείλεις» (Φιλήμ. 19) Ὁ Παῦλος ζητᾷ ἀπὸ τὸν Φιλήμονα νὰ δεχθῆ πίσω μὲ ἀγάπη τὸν ἀναγεννημένο Ὁνήσιμο καὶ προθυμοποιεῖται νὰ καταλογίσῃ στὸν ἑαυτὸν του κάθε τυχὸν ὀφειλὴ τοῦ Ὁνησίμου πρὸς τὸν Φιλήμονα. Ἀλλά, βασιζόμενος στὴν ψυχικὴ φωτεινότητα ἐκείνου πρὸς τὸν ὁποῖον γράφει, σπεύδει εὐθύς νὰ ὑπογραμμίσῃ ὅτι μιὰ τέτοια προσφορὰ θὰ ἦταν ὀλοτέλα περιττή. Γιατί; Διότι, ἂν ὁ Φιλήμων εἶχε κάτι νὰ λαβαίνει ἀπὸ τὸν Ὁνήσιμο, στὸν Παῦλο, πού προσφερόταν ὡς πληρωτὴς ἀντὶ τοῦ Ὁνησίμου, χρωστοῦσε τὸ πᾶν. Ὁ χριστιανικὸς ἑαυτὸς του ἦταν δημιούργημα τοῦ Παύλου.

Ὁ λαὸς τοῦ Χριστοῦ αὐτὴ τὴ συναίσθησι πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπέναντι στοὺς ποιμένες του. Ὅτι εἶναι χρεώστης τους. Ὁ κάθε χριστιανὸς δὲν χρεωστᾷ στὸν πνευματικὸ του πατέρα ἀπλῶς μιὰ τιμὴ κι' ἕνα σεβασμό. Τοῦ ὀφείλει ὅλο τὸν ἑαυτό του, γιατί ζῆ μέσα στὸν Χριστό, στὴν ἀληθινὴ ζωὴ, μὲ τὰ ὅσα ἔκαμε καὶ κάνει γι' αὐτὸν ὁ πνευματικὸς του πατέρας.

ΑΚΥΛΑΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχ. ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημεῖωσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΟΡΤΟΔΡΟΜΙΟΝ

24 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΕΣΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

«ΦΩΝΗ ΒΟΥΝΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΕΡΗΜΩ...»

«*Ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν*
(Ρωμ. ιγ' 12).

Τὴν νύκτα διαδέχεται ἡ ἡμέρα. Τὸ σκότος ἀκολουθεῖ τὸ φῶς. Τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς ἀντικαθιστᾷ ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τῆς ἡμέρας. Τὴν εἰκόνα αὐτὴν τῆς ἐναλλασσομένης, μετὰ τὴν νύκτα, ἡμέρας χρησιμοποιεῖ, εἰς τὴν σημερινὴν ἀποστολικὴν περικοπήν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος, καὶ τονίζει ὅτι «*ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν*». Ὁ βίος μας ὁμοιάζει μὲ νύκτα σκοτεινὴν ποῦ προχωρεῖ συνεχῶς καὶ πλησιάζει διὰ τὸν καθένα μας τὸ τέρμα αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς φωτεινῆς ἡμέρας τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, τῆς οὐρανίας καὶ αἰωνίου.

Ἄλλ' ἡ σημερινὴ εορτὴ, τῆς γεννήσεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, μᾶς ὑπενθυμίζει μίαν ἄλλην ἐναλλαγὴν, ποῦ ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν ἱερέα Ζαχαρίαν, τὸν πατέρα τοῦ Προδρόμου. Τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἀφωνίαν του (μὲ τὴν ὁποίαν ἐτιμώρησεν ὁ Θεὸς τὴν δυσπιστίαν του διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνου, εἰς προχωρημένην ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του Ἐλισάβετ) διαδέχεται ἡ ἀνάκτησις τῆς φωνῆς καὶ τῆς λαλιᾶς του, μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου.

Εἶναι δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ἀρκετὰ συμβολικόν. Ὅπως τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς ἀκολουθεῖ ἡ ζωηρότης καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἔτσι καὶ ὁ σιωπῶν Ζαχαρίας ἀνέκτησε τὴν φωνὴν του, ὅταν «*ἡ νύξ προέκοψεν*». Ἡ γέννησις τοῦ Προδρόμου προμηνύει ἀκριβῶς ὅτι «*ἡ ἡμέρα ἤγγικεν*», τ. ἔ. προαναγγέλλει τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης. Καὶ δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας ὅτι «*ἀλύει τοῦ Ζαχαρίου τὴν σιωπὴν γεννηθεὶς ὁ Ἰωάννης*». Πῶς δύναται πλέον νὰ σιωπᾷ ὁ πατήρ, ὅταν ἐγεννήθη ἡ «*φωνὴ*» τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ; Ἄς ἐμβαθύνωμεν σχετικῶς.

1. Ἐπὶ μῆνας ὁ Ζαχαρίας ἦτο «*σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι*». Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικόν ὅτι, ὄχι μόνον πρὸ τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ Προδρόμου προηγεῖται ἓνα στάδιον σιωπῆς. Ἐπὶ ἔτη πολλὰ εὐρίσκεται «*ἐν τῇ ἐρήμῳ*», σιωπῶν καὶ καταρτιζόμενος. Νεαρῶτατος ἀποσύρεται ἐκεῖ, καθοδηγούμενος καὶ κατευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐστηροτάτην ἄσκησιν, προσευχὴν, νηστείαν, πνευ-

ματικὴν περισυλλογὴν, σφυρηλατεῖται ὁ χαρακτήρ καὶ καλλιεργεῖται ἐν γένει ἢ προσωπικότης ἐκείνου, ὁ ὁποῖος προωρίζετο νὰ διαδραματίσῃ σπουδαιότατον ρόλον, θρησκευτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθοδηγητοῦ τοῦ λαοῦ.

Δὲν εἶναι ἀσύνηθες εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Θεοῦ, νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὸ σοβαρώτατον ἔργον των μὲ μίαν περιόδον σιωπηλῆς αὐτοσυγκεντρώσεως καὶ προσευχῆς καὶ βαθυστοχάστου προκαταρτίσεως τοῦ σχεδίου καὶ τῆς πορείας των. Ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος, μετὰ τὸ ὄραμα εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ μετὰ τὴν βάπτισιν του ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου, ἀποσύρεται εἰς τὴν Ἀραβίαν ἀρχικῶς (Γαλ. α' 17) καὶ εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσὸν τῆς Κιλικίας κατόπιν (αὐτόθι 21) καὶ διαθέτει χρονικὸν διάστημα ἐτῶν πολλῶν, καταρτιζόμενος διὰ τὸ ἀποστολικὸν του ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἀναμένων νὰ τὸν καλέσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν κατάλληλον πρὸς τοῦτο καιρὸν (Πρβλ. αὐτόθι β' 2). Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ θεὸς Πρόδρομος καταρτίζεται σιωπῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀναμένει τὴν κλῆσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πράγματι, ὅταν εἶχε πλέον ἀνδρωθῆ καλὰ ὁ Ἰωάννης καὶ ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τῆς δημοσίας ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου, «ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην, τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ» (Λουκ. γ' 2) καὶ ἤρχισε τὸ προδρομικὸν του ἔργον.

Οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα συνήθως πρόχειροι εἰς λόγους (καὶ φωνὰς ἀκόμη). Δὲν ἐμάθαμε τὸ μάθημα τῆς σιωπῆς καὶ τῆς περισκέψεως πρὸ παντὸς λόγου καὶ πρὸ πάσης ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας μας. Καὶ ἐπιχειροῦμεν πολλάκις πράγματα ἀνώριμα, ἀμελέτητα καὶ ἀπαράσκευα. Εἴμεθα δὲ καὶ ἀνυπόμονοι. Σπεύδομεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τῶν σχεδίων μας. Δὲν περιμένομεν νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ ὁ Θεὸς τὸ θέλημά Του καὶ νὰ μᾶς δείξῃ, διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἐπιδοκιμάζει καὶ ἐπευλογεῖ τοὺς σκοποὺς μας. Γινόμεθα πολλάκις στενόκαρδοι, ὅταν δὲν ἐπιτυγχάνῃ ἀμέσως τὸ πρόγραμμά μας. Πρέπει ὅμως νὰ κατανοήσωμεν, ἀφ' ἑνός, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς θέλει νὰ εἴμεθα διατεθειμένοι καὶ νὰ σιωπῶμεν, ὅταν τὸ καλὴ ἢ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη ἢ ἡ σύνεσις καὶ ἡ διακριτικότης. Ναί! «ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδύς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδύς εἰς ὀργήν» (Ἰακ. α' 19). Ὁφείλομεν δέ, ἀφ' ἑτέρου, ὅταν βλέπωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀναβάλλει νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πόθους μας, ἢ νὰ μᾶς «ἀξιοποιήσῃ», ὅπως θὰ ἠθέλαμεν, νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἓνας Πρόδρομος Ἰωάννης καὶ ἓνας Παῦλος καὶ πλείστοι ἄλλοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ διῆλθον ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς σιωπῆς, τοῦ καταρτισμοῦ, καὶ τῆς προσδοκίας, διὰ νὰ φθάσουν ἐκεῖ πού ἐφθασαν, ὅταν ὁ Θεὸς τοὺς ἐκάλεσεν.

2. Δὲν ἔμεινε μέχρι τέλους σιωπῶν ὁ Ζαχαρίας. Καὶ δὲν παρετάθη πέραν τοῦ δέοντος τὸ στάδιον τῆς σιωπῆς τοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἦλθεν ἡ ὥρα, ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὠρισμένη, καὶ ἔγινε πλέον, ἀντὶ σιωπῆς, «φω ν ἡ β ο ῶ ν τ ο ς ἐ ν τ ῆ ἔ ρ ῆ μ ῳ». Πῶς νὰ περιγράψωμεν τὰς διακηρύξεις καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς τῆς «φωνῆς»; Προκαλεῖ συναγεμῶν λαοῦ παρὰ τὰς ἄχθας τοῦ Ἰορδάνου. Τὸ κήρυγμά του ὀδηγεῖ πολλοὺς εἰς μετάνοιαν, «καὶ ἰ ἐ β α π τ ῖ ζ ο ν τ ο ἐ ν τ ῷ Ἰ ο ρ δ ἄ ν η ὑ π ᾽ α ὐ τ ο ῦ, ἐ ξ ο μ ο λ ο γ ο ῦ μ ε ν ο ἰ τ ἄ ς ἄ μ α ρ τ ῖ α ς α ὐ τ ῶ ν» (Ματθ. γ' 6). Αὐτὴ ἦτο ἄλλωστε ἡ κυρία ἀποστολὴ του «ἐ τ ο ἰ μ ἄ σ α ἰ Κ υ ρ ῖ ο ς λ α ὄ ν κ α τ ε σ κ ε υ α σ μ ἔ ν ο ν» (Λουκ. α' 17) νὰ προετοιμάσῃ τὸν λαόν, διὰ μετάνοίας, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Καί, ὁμολογουμένως, τὴν εἰδικὴν ταύτην θρησκευτικὴν ἀποστολὴν του ἐξετέλεσεν ὁ Πρόδρομος μὲ θαυμαστὴν ἰκανότητα καὶ μὲ δύναντιν ἀξιολόγου ἐπιβολῆς εἰς τὸν λαόν. Τὸ κῦρὸς του ἦτο γενικῶς ἀνεγνωρισμένον· «π ἄ ν τ ε ς γ ἄ ρ ἔ χ ο υ σ ἰ τ ὸ ν Ἰ ω ἄ ν ν η ν ὡ ς π ρ ο φ ῆ τ η ν» (Ματθ. κα' 26). Ἡ κοινωνία τὸν ἠσθάνθη καὶ τὸν ἐπρόσεξε καὶ ἐπηρεάσθη σημαντικῶς ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ καθαρῶς κοινωνικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον του εἶναι σπουδαιότατον. Διότι τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικολογικὴν του διακήρυξιν: «μ ε τ α ν ο ε ἴ τ ε ἡ γ γ ἰ κ ε γ ἄ ρ ἡ β α σ ἰ λ ε ἰ α τ ῶ ν ο ὕ ρ α ν ῶ ν» (Ματθ. γ' 2) συνεδύαζε μὲ πολλὰ κοινωνικῆς φύσεως παραγγέλματα, τὰ ὁποῖα ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτόν, ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν. Πρὸς τοὺς τελῶνας ὁμιλεῖ περὶ δικαιοσύνης. Τοὺς στρατιώτας διδάσκει νὰ ἀποφεύγουν τὰς αὐθαιρέτους ὑπερβασίας καὶ τὴν κατάχρησιν ἐξουσίας. Καὶ πρὸς τὸν ὄχλον ἐν γένει ὁμιλεῖ εἰς γλωσσῶν κοινωνικὴν, «ὁ ἔ χ ω ν δ Ὑ ο χ ἰ τ ῶ ν α ς μ ε τ α δ ὀ τ ω τ ῷ μ ἢ ἔ χ ο ν τ ἰ, κ α ἰ ὁ ἔ χ ω ν β ρ ῶ μ α τ α ὁ μ ο ἰ ὡ ς π ο ἰ ε ἴ τ ω» καὶ συνιστᾷ, πρὸ παντός, νὰ παρουσιάσουν «κ α ρ π ο ῦ ς ἄ ξ ἰ ο υ ς τ ῆ ς μ ε τ α ν ο ἰ α ς» καὶ ὄχι ἀπλῶς ὀνόματα καὶ τίτλους πατραγαθίας (Λουκ. γ' 7, 11-14). Ἐπὶ ποίων ἄρα γε ἀσφαλεστέρων βάσεων δύναται νὰ θεμελιωθῇ μία προσπάθεια κοινωνικῆς ἀναπλάσεως; Καὶ ποῖα ἄλλα κοινωνικὰ συνθήματα δύναται νὰ συγκριθοῦν πρὸς ἕσα διεκήρυξεν «ἡ φ ω ν ἡ τ ο ῦ β ο ῶ ν τ ο ς ἐ ν τ ῆ ἔ ρ ῆ μ ῳ»;

Ἴδου λοιπὸν πῶς ἔζησε καὶ πῶς εἰργάσθη ὁ «μ ε ἰ ζ ω ν ἐ ν γ ε ν ν η τ ο ῖ ς γ υ ν α ἰ κ ῶ ν» Ἰωάννης. Καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ καταρτισμοῦ του, καὶ κατόπιν ὡς «φ ω ν ἡ β ο ῶ ν τ ο ς ἐ ν τ ῆ ἔ ρ ῆ μ ῳ», μίαν γραμμὴν καὶ κατεύθυνσιν εἶχε: νὰ βιώσῃ, ὁ ἴδιος προσωπικῶς πρῶτον, καὶ νὰ διακηρύξῃ ἐν συνεχείᾳ — ὡς «φ ω ν ἡ» τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου — τὸ θεῖον θέλημα.

Θὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, μιμηταὶ τοῦ, ἐφαρμόζοντες πιστῶς καὶ διακηρύσσοντες, ἔργῳ καὶ λόγῳ, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σταθερῶς καὶ πάντοτε;

29 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΝ

ΠΡΟΣ ΕΥΡΥΤΕΡΑΣ ΑΠΟΨΕΙΣ

«Ἐβραῖοί εἰσι; καὶ γὼ Ἰσραηλῖται εἰσι; καὶ γὼ...
διάκονοι Χριστοῦ εἰσω;... ὑπὲρ ἐγὼ».
(Β' Κορ. ια' 22-23).

Οἱ Κορυφαῖοι Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου Πέτρος καὶ Παῦλος προβάλλουσι σήμερον εἰς τὸ νοητὸν στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀστéρες φωτεινοί, καταυγάζοντες ἡμᾶς μὲ τὸ φῶς τῆς θείας δόξης αὐτῶν.

Τελείως διάφοροι αἱ προϋποθέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεκίνησαν. Ἐξ ἀγραμμάτων ἀλιέων ὁ Πέτρος· ἐκ τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁ Παῦλος. Ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος· πρῶην διώκτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὁ Παῦλος. Καὶ ἡ κατεύθυν-
θυνσίς των φαίνεται διάφορος. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους στρέφεται ὁ Πέτρος· ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν γίνεται ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ μήπως δὲν διαφέρουν καὶ εἰς ὠρισμένας ἀντιλήψεις; Προσῆλωσις εἰς διατά-
ξεις τοῦ μωσαϊκοῦ Νόμου χαρακτηρίζει τὸν Πέτρον· ἐλευθερίαν καὶ ἀπαλλαγὴν ἐξ αὐτῶν κηρύττει ὁ Παῦλος. Ἐν τούτοις, παρὰ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἀντιθέσεις αὐτάς, εἶναι, ἐξ Ἰσου καὶ οἱ δύο, κορυφαῖοι ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου.

* *

Ὁ Παῦλος αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἔχει μικροτέρας τῶν ἄλλων ἀποστό-
λων ἐβραϊκὰς περγαμηνὰς. «Ἐβραῖοί εἰσι; καὶ γὼ» λέγει· «Ἰσραηλῖται εἰσι; καὶ γὼ». Ἀνήκει, ἐξ Ἰσου πρὸς τοὺς λοι-
ποὺς ἀποστόλους, εἰς τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς «ἐβραῖος ἐξ ἐβραίων». Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ Κυρίου, δὲν δυσκολεύεται νὰ εἴπῃ ὅτι, ἂν οἱ ἄλλοι ἀπό-
στολοι «διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν, ὑπὲρ ἐγὼ» δηλ. ἐγὼ εἶμαι περισσότερον ἀπὸ τὸν καθένα. Διότι—ὅπως τὸν ἠκούσαμεν σήμερον νὰ λέγῃ—περισσότερον πάντων ἐκοπίασεν: «ἐν κόποις περισσότερωσ, ἐν πληγαῖς ὑ-
περβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέ-
τέρωσ, ἐν θανάτοις πολλάκις». Ἐν ὀνόματι λοι-
πὸν τοῦ κόπου καὶ τοῦ μόχθου τοῦ διὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου, καὶ δυνάμει τοῦ ἀποστολικοῦ χρίσματος, ποὺ ἔλαβεν ἐξ οὐρανοῦ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Δαμασκοῦ, προβάλλει

καὶ ὑποστηρίζει ὠρισμένας νέας ἀπόψεις, ὡς πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀξίας πολλῆς προσοχῆς.

* *

1. Καὶ πρῶτον θεωρεῖ ὅτι τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα πρέπει ἐξάπαντος νὰ στραφῇ καὶ πρὸς τὸν εἰδωλολατρικὸν κόσμον, πρὸς τὰ «ἔθνη». Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρῆται ἀποκλειστικὸν προνόμιον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ὁ Πέτρος ἐδίσταξε νὰ παραδεχθῇ τοῦτο. Ἄλλ' ὁ Παῦλος ἐπιμένει, διότι τὸ θεωρεῖ βασικὸν ζήτημα. Καί, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως, τονίζει ὅτι, ἐπὶ τέλους, εἶναι καὶ αὐτὸς ἑβραῖος—Ἰσραηλίτης καὶ ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ. Οὔτε ἀγνοεῖ, ἐπομένως, οὔτε παραγνωρίζει τὰ προνόμια τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ὅμως ἀπαράδεκτον καὶ ἀκατανόητον νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι ἀποκλείονται τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τὰ ἄλλα ἔθνη. Ὅπως ἦτο ἐπόμενον, τελικῶς ἐπεκράτησεν ἡ ὀρθὴ αὐτῆ καὶ εὐρεῖα ἀντίληψις τοῦ Παύλου.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς εἶναι ἀπαραίτητος καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν. Διότι ὑπάρχει βεβαίως πάντοτε ὁ κύκλος τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν ἀνθρώπων, τῶν συνειδητῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας· θὰ ἦτο ὅμως σφάλμα μέγα νὰ ἀγνοήσωμεν τὸν μὴ προηγμένον χριστιανικῶς κόσμον—ποὺ ἀποτελεῖ ἄχι μικρὸν μέρος τῆς κοινωνίας—μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ἔχουν μέρος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅσοι δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς αἰοικίους τῆς πίστεως». Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἀντίληψις αὐτή· «Ὁ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμοθ. β' 4). Καὶ ὁ Κύριος διεκήρυξεν ὅτι «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχυόντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες» (Ματθ. θ' 12) καὶ ὅτι «ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς» (Λουκ. ιθ' 10). Πολλὰς φορὰς δὲ εὐρίσκονται ἐκλεκταὶ ψυχαί, χωρὶς πολλὴν θρησκευτικότητα. Ἐὰν εἰς τὰ πρόσωπα αὐτὰ δώσωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν τὸν Σωτῆρα Χριστόν, τὸ Εὐαγγέλιον Του καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας Του, θὰ εὐρεθῶμεν ὄχι σπανίως ἐνώπιον ἐξαιρέτων ἀνθρώπων. Ὁ Κύριος συνήνητησε πολλὰς ἐκλεκτὰς ὑπάρξεις, ὄχι τὸσον εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὅσον εἰς τὴν «Γαλλιλαίαν τῶν ἐθνῶν». Καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων εὗρε καλυτέραν ὑποδοχὴν εἰς τὰ «ἔθνη», παρά εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν κόσμον. Πολλάκις δὲ παρουσιάζουν παλὸν καλὰ παραδείγματα καὶ «προάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» μερικὸι ἀκοσμικοὶ» θεωρούμενοι ἀνθρώποι, καλῆς ὅμως διαθέσεως, οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε, ὅταν τοὺς δοθῇ ἡ εὐκαιρία, γίνονται ἄριστοι χριστιανοί. Πρὸς ἄλλους λοιπὸν, ὅσοι θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν των ὅτι δὲν εἶναι χριστια-

νοὶ μὲ ἐπίγνωσιν, εὐαγγελίζεται ὁ Ἄπ. Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας. Ἄς τὸν ἀκούσουν καὶ ἄς τὸν προσέξουν ὅσοι φαίνονται ὅτι ὁμοιάζουν πρὸς τὰ «ἔθνη» καὶ ἔχουν ὀλιγωτέραν ἐπαφήν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἶναι ὁ ἀπόστολος ποῦ θὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ. Ὁ ἰδιὸς τῶν ἀπόστολος.

2. Τὶ νὰ εἰπώμεν τώρα διὰ τὴν ἄλλην ἐκείνην, εὐρυτέραν ὠσαύτως, ἀντίληψιν τοῦ Ἄπ. Παύλου, περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν χριστιανῶν ἐκ τῆς δουλικῆς προσηλώσεως εἰς τοὺς τύπους τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου; Δυσκολεῖται πάλιν τὸν Πέτρον ἢ κατάργησις τῶν τύπων αὐτῶν. Δὲν ἀποφασίζει νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ διατάξεις ποὺ εἶχαν ἀπλῶς παιδαγωγικὸν ἢ συμβολικὸν χαρακτῆρα, καὶ εὐλόγως ὀφείλουν νὰ ἀτονήσουν, ἐφόσον «παρῆλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου, τῆς χάριτος ἐλθούσης». Ὁ Παῦλος ὁμῶς διακηρύσσει, ὅτι δὲν σώζεται ὁ ἄνθρωπος «ἐξ ἔργων νόμου». Δὲν ὠρελεῖται ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν οἰωνδήποτε τύπων καὶ διατάξεων τοῦ νόμου τῆς Π. Διαθήκης. Μόνον ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου παρέχουν τὴν σωτηρίαν.

Δίδαγμα καὶ τοῦτο σπουδαιότατον διὰ πάντα χριστιανόν. Πολλοὶ ἀρκοῦνται εἰς τὴν τήρησιν θρησκευτικῶν τύπων μόνον. Ὅχι σπανίως δὲ παρατηρεῖται προσήλωσις πολλῶν χριστιανῶν, μέχρι σχολαστικότητος μάλιστα, εἰς ἀνωφελῆ καὶ ἄνευ σημασίας πράγματα—ποῦ δὲν ἔχουν κἄν χριστιανικὴν προέλευσιν—τὰ ὁποῖα νομίζουν χρήσιμα καὶ θρησκευτικῶς ἀπαραίτητα, ἐνῶ παραλείπουν «τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου». Εἶναι διὰ τοῦτο, ἀνάγκη νὰ μὴ ἔχουν οἱ τοιοῦτοι χριστιανοὶ τόσῃ θρησκευτικὴν ἀγνοίαν. Ὁ Παῦλος ἐκήρυττε «Χριστὸν ἐσταυρωμένον» καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν. Καὶ ὁ Πέτρος ἐτόνιζεν ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία» (Πράξ. δ' 12). Διὰ νὰ γνωρίζουν οἱ χριστιανοὶ πάσης ἐποχῆς, ὅτι, διὰ τὴν «αἰώνιον ζωὴν» καὶ τὴν «βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» ἀπαιτεῖται, πρὸ πάντων, πίστις καὶ ὑπακοή εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ τὸ θεῖον Τοῦ Εὐαγγέλιον. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι οὔτε ξηρὰ τυπολατρεία οὔτε ὑποδούλωσις εἰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας. Εἶναι «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. ε' 6).

Αὐτὴν τὴν κατανόησιν ἐκήρυττεν ὁ Παῦλος. Καὶ ὁ Πέτρος εἶχε μὲν προσήλωσιν εἰς τὰ «ἔργα τοῦ νόμου» ἀλλά, ἀναντιρρήτως, δὲν ἐφρόνει ὅτι ἀρκεῖ ἡ τήρησις τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν τύπων, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἐορτάζοντες ὁμῶς τὴν μνήμην αὐτῶν χριστιανοὶ θὰ ἀποδείξωμεν ἄρά γε ἐμπράκτως, ὅτι μᾶς συνέχει ζῆλος πολὺς διὰ μίαν φωτισμένην θρησκευτικότητα καὶ ἐπίγνωσιν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ ζωῆς, ὅπως ἐκείνοι ἐκήρυξαν καὶ ἐφήρμοσαν;

† Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Α Λ Λ Η Λ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Αί δε σ. Ἀχιλλέα Ρένταν, Πυλωρούς Γρεβενῶν. Τὸ πιστοποιητικὸν οικογενειακῆς καταστάσεως ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος. Εἰς αὐτὸ ἀναγράφεται ἡ ἡλικία τοῦ αἰτούντος καὶ ἡ οικογενειακὴ κατάστασις αὐτοῦ, ἥτοι ἐὰν εἶναι ἐγγαμος ἢ ὄχι, ἐὰν ἔχη τέκνα καὶ πόσα, ἐὰν ἡ σύγγος τοῦ εὐρίσκεται ἐν ζωῇ, ἐὰν ὁ γάμος τοῦ αἰτούντος ὑφίσταται εἰσέτι καὶ δὲν ἐλύθη θανάτῳ ἢ διαΰγιῳ. Ἀρμόδιος διὰ τὰ ὑπογράψῃ τὸ ἀπολυτήριον γράμμα εἶναι ὁ Σεβασμιώτατος Τοποτηρητής, πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπευθυνθῆτε. Ὁ ἴδιος ἐπίσης θὰ ὑπογράψῃ καὶ τὰ λοιπὰ δικαιολογητικά. — Πνευματικὸν πατέρα Α. Γ. Ν. Παρ' ὅλην τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐπιστολὴν σας, δὲν δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν δημοσίευσίν των, δεδομένου ὅτι συνεργασίαν ἀνωμόμων δὲν δημοσιεύομεν. Πάντως εἶναι τουλάχιστον ὑπερῶν πνευματικοὶ νὰ ἤτοῦν ἀμοιβῆν διὰ τὴν ἐξομολόγησιν. Νομίζομεν ὅτι θὰ πρέπει νὰ θέσετε τὸ πρᾶγμα ὑπ' ὄψιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου σας.

Αί δε σ. Νικόλαον Πανδῆν, Ἀργυράδες Κερκύρας. Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς πληροφορήσῃτε δι' ἐπιστολῆς σας ποῖον τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς σας καὶ εἰς ποίαν μισθολογικὴν κατηγορίαν ἀνήκετε. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὰ ἄλλα γράψομεν τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας θέλετε. — Αἰ δε σ. Νικόλαον Παπαβασίλειου, Φλάμπουρον. Διὰ τὸ ἤτημα αὐτὸ καταβάλλοντα σύντονοι προσπάθειαι τόσον ἐκ μέρους τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀρμοδίων. Ὑπάρχει βεβαίως ἐλπίς νὰ τακτοποιηθῇ συντόμως τὸ ἤτημα. Ἡμεῖς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζομεν πότε ἀκριβῶς θὰ γίνῃ τοῦτο. Δὲν σᾶς διαφεύγει, νομίζομεν, ὅτι πρόκειται περὶ ἤτηματος ἀκανθώδους, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίλυσις ἀπαιτεῖ καὶ χρόνον καὶ προσπάθειαν μεγάλην. — Αἰ δε σ. Ν. Π. Δ. Σχετικῶς γράφομεν εἰς τὴν στήλην τῶν εἰδήσεων τοῦ Τ. Α. Κ. Ε. Ὅπως θὰ ἴδετε ἐκεῖ, ὑφίστανται εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ἐπισημοῦν διὰ τὴν ἐν καιρῷ μεταβίβασιν τῆς συντάξεώς σας εἰς τὸν ἀνάπηρον υἱόν σας. Εἰς τὴν ἰδίαν στήλην θὰ εὐρηγῆτε ὡσαύτως ὁδηγίας διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνεργήσετε, ὡς καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν. Τὰ ἤτηθέντα τεύχη ἀπεστάλησαν ταχυδρομικῶς. — Κύριον Νικ. Μ. Ἡ ἀναβολὴ κατατάξεως εἰς τὸ στράτευμα προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 19 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 38507/1958 Νομοθ. Διατάγματος. Κατ' αὐτὸ δικαιοῦνται ἀναβολῆς οἱ σπουδασταὶ τῶν ἡμεδαπῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν διὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τῶν σπουδῶν των. Λεπτομερεῖς πληροφορεῖται δύνασθε νὰ ἤτησῃτε ἀπὸ τὸ Στραταλογικὸν Γραφεῖον τῆς περιφερείας σας. Αἰ δε σ. Α. Γεωργίου, Χρυσ. Καβάλλας. Ἐπειδὴ ἡ διαπίστωσις τῆς ὀφειλῆς σας εἰς τὸ Τ. Α. Κ. Ε. θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον, λόγῳ τοῦ ἀπαραίτητου ἐλέγχου ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ταμεῖου, ἀπαντῶμεν μόνον εἰς τὰ λοιπὰ ἐρωτήματα. Ἐξερχόμενος τῆς ὑπηρεσίας λόγῳ ὑγείας θὰ λάβετε σύνταξιν 813 δραχμῶν μηνιαίως. Ἐφ' ἀπαξ βοήθημα ἐκ τοῦ Ταμεῖου Ἀρωγῆς θὰ λάβετε περὶ τὰς 10.003 δραχμάς. Διὰ τὰ ἐξαγοράσετε προϋπηρεσίαν, θὰ πρέπει νὰ ἔχετε τοιαύτην ἐφημερίου ἢ διακόνου ἢ ὑπαλλήλου παρὰ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίου ὑπαλλήλου κ. λ. π. Ἐὰν ἔχετε τοιαύτην, γράψατέ μας ἐκ νέου, ἀναγράφοντες καὶ τὸ εἶδος τῆς προϋπηρεσίας σας. Πάντως, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς ἐξόδου σας λόγῳ ὑγείας, θὰ ἀποκτήσετε δικαίωμα συντάξεως τὸ ἔτος 1963, ὅτε συμπληρώσετε 35ετῆ ἐφημεριακὴν ὑπηρεσίαν. — Αἰ δε σ. Κ. Π. Α. Φ. Τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας σας ὡς ἀγροφύλακος δύνανται νὰ ἀναγνωρισθῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ χρόνος τῆς ὑπηρεσίας σας εἰς τὰς ὁμάδας ἐθνικῆς ἀντιστάσεως. — Αἰ δε σ. Δημήτριον Παπακώσταν, Μηλιανὰ Ἀρτης. Παρα-

καλοῦμεν γράψατέ μας τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς σας.— Αἰ δε σ. Μιχαήλ Σαραντίδην, Παπιανά Λέσβου. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζωμεν τὴν μισθολογικὴν κατηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκετε. Θὰ ἀναμένωμεν λοιπὸν ἐπιστολὴν σας.— Αἰ δε σ. Θ ρ. Β. Κρήτην. Διὰ τὴν λήψιν ἐνυποθήκην στεγαστικοῦ δανείου ἀπαιτοῦνται τὰ ἐξῆς δικαιολογητικά. 1) Ὑποβολὴ ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου αἰτήσεως εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. Ἀβτη ὑποβάλλεται μέσω τῆς Ἰ. Μητροπόλεως. 2) Τίτλος ἰδιοκτησίας τῶν εἰς ὑποθήκην προσφερομένων ἀκινήτων, μετὰ τῶν σχετικῶν πιστοποιητικῶν μεταγραφῆς, ἰδιοκτησίας, βαρῶν καὶ διεκδικήσεως, ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας ἠσφαλισμένους καὶ εἰς τοὺς δικαιωπαρόχους των. 3) Ἐκτίμησις τῆς ἀξίας τοῦ εἰς ὑποθήκην προσφερομένου ἀκινήτου παρὰ Μηχανικοῦ μὲν τοῦ Πολεοδομικοῦ Γραφείου τῆς περιφέρειας, ὅταν τὸ ἀκίνητον εἶναι ἀστικόν, παρὰ τοῦ Γεωπόνου δὲ τῆς Γεωργικῆς Ὑπηρεσίας, ὅταν τὸ ἀκίνητον εἶναι ἀγροτικόν. 4) Τὸ χορηγηθὲν δάνειον θὰ ἀντιπροσωπεύη τὸ 1/3 τῆς ἀξίας τῶν εἰς ὑποθήκην προσφερομένων ἀκινήτων. 5) Πιστοποιητικὸν φορολογικῆς ἐνημερότητος καὶ πυρασφαλιστήριον συμβόλαιον. 6) Σχέδια ἢ ἄδεια ἀνοικοδομήσεως. Τὰ δάνεια εἶναι ἐξοφλητέα ἐπὶ τόκῳ 7ο/ο δι' εἰκόσιν ἐξαμηνιαίας δόσεις τοκοχρεωλυτικάς. Ἄπαντα τὰ ἐξόδα, συμβολαιογραφικὰ κ.λ.π. βαρύνουν τὸν δανειζόμενον.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρωτοπρ. Χρυσοστόμου Γαλούρη, Ἡ λατρεία μας (Β').—**Ἀποστολικῆς Διακονίας**, Ἡ πρὸς τοὺς Ἁγίους τιμὴ. Εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἀποστόλων Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου.—**Χ.**, Ἀδελφικὰ Γράμματα. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Λειμῶνα» τοῦ Ἰωάννου Μόσχου (Μετάφρασις Θεοδόση Σπεράντσα).—**Βασ.** Ἡλιάδης, Ὁ ποιητὴς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης, ποῦ στάθηκε καὶ ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν καὶ κατανόησιν.—**Φώτου Γιοφύλλη**, Ἡ ἡμέρα τῆς ἰδρύσεως τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας.—**Ἀνθίμου Θεολογίτου**, Πασχαλιὰ στὸ νησί.—**Ἀκύλα**, Παρὰ τοὺς πόδας Παύλου.—**Ἀρχιμ. Νικοδήμου Βαλληνδρᾶ**, Ἐορτοδρόμιον.— Ἀλληλογραφία.

Δι' ἃτι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντίον :
 Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
 Ὁδὸς Φιλοθέης 19—Ἀθήναι. Τηλ. 27-689.

*Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: ἱερ. Κων. Πλατανίτης Ὑψηλάντου 66, Ἁγ. Βαρβάρα Αἰγάλεω
 *Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶν 1. Τηλ. 70734.